DE IVRE ASYLORVM

LIBER *Singularis*

PETRI SARPI I.C.

Alias

PATRIS PAVLI SERVITÆ,

Acceſſerunt VIRI Eruditi

DE ASYLIS

Collectanea.

BIBLIOTECA NAZ
ROMA
VITTORIO E

VENETIIS,
Apud Robertum Meietti.

M. DC. LXXVII.

AVGERIVS FRIKELBVRGIVS IVRIS-CONSVLTVS, GIRARDO MALDECHEMIO.

S. D.

INCIDIT *nuper in manus meas Itali cuiuſdã Tractatus* De Iure Aſylorum, *quo cuncta, quę de hac re in mentem venire poſſunt, non perpenduntur & examinantur modo, ſed & definiuntur ex legum prę ſcripto; clara profecto doctaque & perfacili methodo. Operę me pretium facturum exiſtimaui, ſi, vtcunqe poſſem, Latiné facerem, quę magnus vir Italice conſcripſit: tum vt elegantiſſimum Opus, ab iis etiam, qui Italice neſciunt, legi & intelligi poſſit; tum etiam, vt tu ipſe, mi* Gerarde

tuique ſimiles, pietate aliquanto plus quàm addicti, cognoſcere poſſitis, Itali, nationum omnium religioſiſſimi hac de re ſentiant: dum Eccleſiarum quidem immunitatem ſolum tuentur, atque ſartam tectam conſeruant, ſed auctam & amplificatam quàm maxime volunt. Iuſtitiam vero, qua delicta plectuntu & publica quies & tranquilitas maxime ſuſtinetur, tantum abeſt vt opprimant, vt etiam vbique admini-ſtrari atque exerceri decernant. Quo egregio temperamento non Eccleſię minus, quàm forum & tribunalia, ſuum jus retinere poſſint. Vale.

DE

DE IVRE ASYLORVM

LIBER SINGVLARIS.

Inſtitutum Operis & Summa.

SCRIPTORVM in Iuriſprudentia greges atque diſſidia, adeo rem quãlibet facilem & expeditam obruunt & abſcondunt, vt per mihi mirum videri non poſſit, ſi Eccleſiarum, quam vocant, immunitas, tot Pontificum decretis ſtatuiſque legibus clara, Doctorum aduerſis opinionibus atque ſententijs mirum quantum diſtracta ac dilaniata, vix ſpeciem referat ſui; ſitque ſæpius in cauſa, vt inter Eccleſiaſticos & Laicos Magiſtratus, multæ & magnæ, immo vero inexplicabiles contentiones oriantur. Quam ob rem frequenter in men-

tem venit, quam recte, & ex vſu publico faceret is, qui rem tanti ponderis ac momenti, diſputationibus, quæ veritatem huc illuc trahere ſolent, omiſſis; ſine ſpe & ambitione, & grauiter & accuratè tractaret. Sed quo magis id optabam fieri, eo quoque impenſius à ſcriptione abhorrebat animus. Modo vero cum tuas accepi litteras, Præſul Sanctiſſime, quibus me diu repugnantem & inuitum, ad ſcribendum hac de re, ſumma, qua polles, auctoritate, compellis potius quam inuitas & allicis; tuo quidem imperio, prout maximè decet, obtemperare decreui: ſed breui, certaque methodo, vt

1 Quid leges Principum,
Quid Eccleſiaſtica iura ſtatuant? Primo videamus,

2 Rationes Deinde, e quibus tot ſcriptorum opiniones inter ſe repugnantes originem traxerunt, afferamus in medium. Vt Demum,

3 Quid in iudiciis, & praxi omnino ſtatuendum ſit,

à quolibet cognoſci poſſit, nec va-
leant

cant in poſterum nonnulli e dupondio Iuriſconſulti, aut verius numeris omnibus abſoluti aſſentatores, tam præclare imponere & fucum facere iudicantibus.

CAPVT I.

De Principum legibus Eccleſiaſticiſque Conſtitutionibus.

TOTIS quingentis annis poſt Chriſtum Ieſum natum nullus eſt Eccleſiaſticus Canon, qui de hac immunitate decernat. Imperatorum tantummodo legibus ſtatuitur; quàrum ſex Iuſtiniano in Iuris Ciuilis corpus relatæ ſunt. Harum primam Arcadius & Honorius Auguſti, anno poſt Chriſtum natum cccxcvii. ſtatuerunt, *Iudæos, qui reatu aliquo vel debitis fatigati ſimulant ſe Chriſtianæ legi velle coniungi, vt ad Eccleſias confugientes euitare poſſint crimina vel pondera debitorum; arceri* debere, *nec ante ſuſcipi, quám debita vniuerſa reddi-* l. Iud. C. de yſ qui ad Eccle.

derint, vel fuerint innocentia demonſtrata purgati.

Poſt hanc legem idem Honorius cum Theodoſio anno CDXIV. generatim ſanxit, *Nemini licere ad ſacroſanctas Eccleſias confugientes fideles abducere*, ea conditione, *vt ſi quiſquam contra hanc legem venire tentaſſet, ſciret ſe Maieſtatis crimine eſſe retinendum.*

Eod. l. ſacroſanctas Fideles abducere

At anno CDXXXII. Theodoſius ipſe vna cum Valentiniano legem tulit, vt *ſeruus, ſi in Eccleſiam altariaue armatus irruerit, exinde protinus abſtrahatur, vel continuo Domino indicetur, eidemque mox abſtrahendi copia non negetur;* immo vero, *ſi armorum fiducia reſiſtendi animum conceperit; abripiendi, extrahendique quibus id poteſt efficere viribus, atque pugnando impune occidendi.* Eadem lege Domino facultatem facit. Martianus vero Imperator anno CDLI. edita lege, *ſeditiones omnes, conclamationes, tumultum, & impetum in ſacroſanctis Eccleſiis, & aliis venerabilibus locis, in quibus vota competit celebra-*

Eod. l. Si ſeruus

Eod. l. Denunciamus

lebrari, omnino vetuit; *vltimi ſupplicii* pœna propoſita.

Et anno CDLXVI. Leo Imperator lege decreuit *per omnia loca valitura* [*excepta vrbe Regia, qua degens ipſe, quoties vſus exigeret præſentanea conſtituta præſtaret*] *nullos penitus de ſacroſanctis Eccleſiis expelli aut trahi, vel protrahi confugas, nec pro his epiſcopos exigi, quæ ab ipſis debeantur; iis qui hoc moliri auſi fuerint, capitali & vltimi ſupplicii animaduerſione plectendis: ſed ipſis ſeruata locis reuerentia vadari poſſint refugæ, & iudicum, quibus ſubiacent ſententiis moneri, atque eorum arbitrio, ſiue per ſe, ſiue inſtructo ſolemniter procuratore, in eius iudicis, cuius pulſatur ſententiis, examine reſpondere*: Multis conſtitutis ſanctionibus, vt creditores ſolui poſſint à debitoribus ad Eccleſiam confugientibus: *Seruos* autem, *& Colonos, familiares, ſiue libertos, & alias domeſticas perſonas, vel conditioni ſubditas, ſi ad ſacroſancta ſe loca contulerint; vbi remiſſione, venia, & ſacramenti interuen-*

Eod. l. Præſen. inti.

tione ſecuri ſint; ad locum, ſtatumque proprium reuerti debere.

Iuſtinianus denique ipſe anno DXXXVI. veluti non minus iuſtam & rectam, quam vſu receptam ſanctionem refert, & conſtituit,
Auth. Neque homicidis, neque Adulteris,
demanneque Virginum raptoribus delin-
d.prinquentibus terminorum cautelam cu-
c,coll. ſtodiendam, immo extrahendos, &
3. *ſupplicium eis inferendum: Cum templorum cautela, non nocentibus, ſed lęſis, detur á lege: & non ſit poſſibile, vtrumque tueri cautela ſacrorum locorum, & lędentem & lęſum.* Plura ſunt notabilla, quæ ex hiſce legibus manifeſtè conſtant.

I. Eccleſiaſticos Præſules iis temporibus ne cogitaſſe quidem ad officium ſuum pertinere, vt leges aut conſtitutiones conderent dè Eccleſiarum immunitate, immo vero, cum certo ſcirent, Principis eſſe id ſtatuere, ab eo leges accepiſſe. Huc accedit, quod anno CCCXCIX. Concilium, vt vocant, generale Aphricanum, miſit Epigonium & Vincentium Epiſcopos ad Ho-

Honorium Cæſarem, qui ſimpliciter peterent, vt ii, qui ad Eccleſias Aphricanas confugerent, licet delicta perpetraſſent, ab iis non extraherentur.

II. De hac Eccleſiarúm immunitate, ne verbum quidem factum fuiſſe, non modo dum Romani Imperatores Idolorum cultores fuerunt; ſed etiam centum annos poſtquam ſibi Chriſtianam religionem induerunt, nullam omnino eiuſdem immunitatis mentionem eſſe factam, cum nulla hac de re lex reperiatur Conſtantini, aut aliorum Imperatorum, vſque ad Arcadium Huius autem rei certiſſima cauſa haud longe quærenda eſt. Et enim, ſi Chriſti fideles ea tempeſtate; prout omnibus conſpicuum eſt, nulla ratione in Eccleſiis admittebant eos, qui cuiuſuis generis delicta publicè admiſiſſent; quanam ratione fieri poteſt, vt eoſdem contra lictores & Magiſtratus tuerentur in templis, à quibus perpetuo arcebantur? Id autem eo certius ſtatuendum, quo Iuris Canonici con-

ſulti hiſce temporibus pro certo conſtituunt, qui ab Eccleſiæ limitibus reiicitur, eundem ad Eccleſiam confugere non poſſe. Clara eſt Hiſtoria primam illam reorum, qui ad Eccleſiam confugiebant, protectionem, non aliorum fuiſſe, quàm Iudæorum ac infidelium, qui eo ſe recipiebant, promittentes, velle ſe Chriſtianam religionem amplecti, cum eo nomine facile Clericorum ſtudium, qui Chriſtianam pietatem auctam atque amplificatam maxime vellent, in ſe conuerterent.

III. Eccleſiarum ipſam immunitatem initio ſine vllo fundamento, immo, vt aiunt, *de facto*, in Chriſtianam rempublicam introductam fuiſſe, quamobrem prima illa Arcadii lex anno à Chriſto nato CCCXCVII. promulgata, non alio ſpectat, quam vt abuſus de facto inuecti tollantur. Nihil enim pro Eccleſiarum immunitate conſtituit, ſed morem damnat, & antiquat, quo religionis ſpecie Iudæos Eccleſiaſtici viri tuebantur,

ne

ne ſoluerent quod deberent, & pro delictis non punirentur. Quod ſane cuique admirationi eſſe non debet. Etenim anno CCCXCII. cum iam mala (vt ſæpe fit) conſuetudo inualuiſſet, vt etiam Fiſci adminiſtratores, Reipublicæ reditus in ſe conuerterent, & ad Eccleſias poſtea confugerent, lege ſancitum eſt: eos debitores Eccleſia ſe tueri non poſſe: quod ſi Epiſcopus aut Clerici eos abſconderent, ſoluerent ipſi Reip. debitum. Neceſſitas vero, qua Principes impulſi adeo grauem abuſum latis legibus auferre debuerunt, clarius apparet ex eo, quod anno CCCXCVIII. ijdem Imperatores conſtituerunt, acrius etiam in Epiſcopos inuecti, cum Clerici atque Monachi eo audaciæ progreſſi fuiſſent, vt reos, etiam ob perpetrata facinora neci deſtinatos, Clericorum manu coacta, vi, & armis lictoribus eriperent. Cui ſane rei iuſtiſſima, eademque ſeuera lege obuiam itum eſt.

IV. Seueritatem illam, perduellionis pœnæ, iis qui Eccleſiarum

immunitatem violaſſent iniunctæ, non quidem in magiſtratus, aut eos, qui Reipublicæ perſonam gerunt, ſed in priuatos intendere leges omnes. Id vero pro comperto habebit quiſquis Romanorum mores ac inſtituta meminerit, apud quos non cuiuſquam iudicis lictores nec miniſtri, reos ipſos aut rei capitalis aut debiti detinebant, ſed creditoribus ipſis, aut iis, qui iniuriam acceperant, reum obtorto collo in iudicium trahere ius erat: quod cum in Eccleſiis etiam ipſis indecenter facerent, reòſque vi, & impetu, ab altaribus diuellerent, & in ius raperent, in eos lata lex: nec alio ſenſu à D. Gregorio Pont. Maximo eius nominis primo, laudata eſt. Quod etiam clarius conſtat ex alia Martiani legè anno ccccLI qua de *ſeditioſis, & turbantibus* ac *tumultuoſis*, habetur ſermo: non autem de iis. qui cum imperio aut poteſtate ſunt, quique publica autoritate & iuris ordine vtuntur: quibus non erat opus vt Eccleſiarum honos atque exiſtimatio commen-

mendaretur, cum ad eam amplificandam plus æquo etiam proni viderentur: ſed erat potius neceſſe eos excitare ad iuſtitiæ cultum, pietatis ac religionis ſpecie non deſerendum. Quod lege ipſa Iuſtiniani anno DXXXVI. factum eſt, dum ſancitur, ne in atrocioribus delictis, reis ad Eccleſiam confugientibus, immunitatem concederent.

V. Leonem Imperatorem anno DCCCLXVI. formam quidem, & rationem exteris præſcribere, qua vti debeant, cum ſerui aut debitores ad Eccleſias confugiant: ſed Ciuitatem ipſam Imperii caput excepiſſe ex eo, quod ipſe præſens poſſet, prout res ipſa ferret, quicquid vellet ſtatuere. Id vero clariſſime oſtendit, Eccleſiaſticis viris in re ancipiti ac dubia nullum omnino ius ſtatuendi fuiſſe; immo vero cuncta ad Principem fuiſſe relata.

Hæc omnia, vt leges ipſæ, & eorum ſeculorum vſus exactius intelligi poſſint, operæ pretium fore exiſtimaui; vt explicarentur, iis enim decurſis temporibus, cum ab

Imperio multæ Chriſtianæ Prouinciæ ſe ſubtraxerint, & Imperatorum leges ratas non habuerint; vterentur vero Principes atque Barbaræ gentes, quæ nouos erigebant vbique principatus, ſimplicioribus atque rudioribus legibus, inter quas nulla de iis qui ad Eccleſias confugiebant, quicquam ſtatuebat, Eccleſiarum ipſi Præſules, quibus Principes poteſtatem faciebant, leges ſtatuerunt, quas modo Canones vocant, de Eccleſiarum immunitate: prout quilibet ipſorum regioni, atque populis ſibi commendatis conducere atque conuenire arbitrabatur. Ex iis vero vndecim in iuris Pontificij corpus redactæ ſunt.

Statuit Nicolaus Pont. Max. éius nominis Primus, ut *Maior Eccleſia per circuitum* X L *paſſus habeat; Capellę vero, vel minores Eccleſię* XXX: *Qui autem confinia earum confringere tentauerit, aut perſonam hominis, vel bona eius, inde ſubtraxerit, niſi publicus latro fuerit, quouſque emendet, & quod rapuerit, red-*

reddat, excomunicetur.

Epiſtolæ pars ſequitur, quæ Auguſtino Diuo tribuitur, ea vero Bonifacius Comes accerbe reprehenditur, eique *comunio interdicitur*, quod *hominem de Eccleſia rapuiſſet*, eundemque, ut reſtituat, mandatur.

Decernit Capitulare, vt vocant, Caroli Cæſaris, cognomento Magni, vt *reum ad Eccleſiam confugientẽ nemo abſtrahere audeat, neque inde donare ad penam vel ad mortem vt honor Dei & ſanctorum eius conſeruetur; ſed Rectores Eccleſiarum, pacem, & vitam, ac membra eius, obtinere ſtudeant*, ea *tamen* ratione, *vt legitime componant, quod inique fecit.*

Gelaſius vero Romanus Pontifex Epiphanium Beneuentanum Præſulem laudat, qui *Benenatum, & Maurum, eiuſdem ciuitatis municipes ſacra communione indignos iudicauerat* ex eo, *quod Curialem ſuum in ſanctuariis conſtitutum, reluctantem, reclamantemque, violenter abſtraxerunt*; quod etiam Pontifex

tifex ipſe *auctoritate ſua* confirmat.

Idem quoque generatim ſtatuens, Vt Epiſcopi eos, qui Eccleſias violaſſe perhibentur, acceſſu earum, iudicent eſſe indignos.

Conſtituitur ulterius, *ſi metuentes dominos famuli ad Eccleſię ſepta confugerint*, eoſdem, cum *de impunitate ſacramentum domino delatum fuerit, ſtatim ad Dominum ſuum modis omnibus remeare debere, aut ſi in pertinacia forte perſtiterint poſt ſacramentum pręſtitum reddi vel invitos*

Quod etiam ſequenti Capite videtur ſanxiſſe: immo vero ſanctionem ad innocentem tantummodo ſervum coarctans redegit. Etenim qui egreſſus é *Barbarorum Baſilica* fuerat *ſub hac conditione*, ut, *ſi actus ſuos fideliter & rationabaliter allegaret, nihil circa eum prorſus aſperum durumque fieret; cum ad ſingula quęque ita conuictus* eſſet, *ut os aperire non* poſſet, & vera eſſe, quę obiicerentur voce propria fatere-

tur;

tur; eundem ſtatuit *teneri cuſtodię mancipatum*.

Concilium Ilerdenſe decreuit, vt vt nullus Clericorum *Seruum aut diſcipulum ſuum, fugientem ad Eccleſiam, extrahere audeat, vel flagellare pręſumat: quod ſi fecerit, donec digne pęniteat, á loco, cui honorem non dedit, ſegregetur.*

Triburienſe vero ſanxit, *ſi quis fugientem ſeruum ſuum, vel quem ipſe perſecutus fuerit, de Atrio Eccleſię vel de porticibus Eccleſię adhęrentibus per vim extraxerit; eum pro immunitate nongentos ſolidos Epiſcopo componere, & publica pœnitentia iuſto iudicio Epiſcopi mulctari debere.*

Sed Toletanum in Hiſpania immunitatem conſtituit eamque ad triginta paſſus in toto circuitu uniuſcuiuſq; Eccleſiæ amplificauit; *quod ſi quis violauerit, & Eccleſiaſticę excommunicationi* ſubjecit, & *ſeueritatis Regię ſententiis*; ea tamen conditione, *ut ſi fuga talium euenerit, Sacerdoti quęrenda ſit, aut damnorum ſententia ſecundum electio-*

nem

nem Principis huiuſmodi ſacerdotibus irroganda.

Concilium deniq; Aurelianenſe primum decreuit, *vt ab Eccleſię Atriis, vel Domo Epiſcopi reos abſtrahere omnino non liceat, ſed nec alteri conſignare, niſi ad Euangelia datis ſacramentis de morte, & debilitate, & omni pœnarum genere ſint ſecuri: ita* tamen *ut ei, cui reus criminoſus fuerit, de ſatisfactione conueniat. Servus etiam, qui ad eccleſiam confugerit pro qualibet culpa, ſi á Domino pro qualibet culpa ſacramentum ſuſceperit, ſtatim ad ſervitium Domini ſui redire cogatur.*

Hiſce in Conſtitutionibus multa ſunt animaduerſione digniſſima.

Primo, non eſse in iuris Canonici corpus redactas, temporis habita ratione: ſed earum primam eſse Ilerdenſis Concilii, Anno DVII; poſtquam Hiſpanię à Romano imperio ſe ſubtraxerant: quo factum eſt, vt Epiſcopi ii, qui certo ſciebant quantum ſua ſe extenderet auctoritas, Eccleſiaſticis tantum vi-

ris

ris imperarent; cæteris non item: ut ex ipſomet Canone clariſsimum & cuique obvium eſt. Sed centum pòſt annis, vt Laicos etiam includerent, Reges rogarunt, vt ad Eccleſias confugientes, ob ſacri loci reuerentiam, Regię ſolum pietati, & iuſtitiæ committerentur: tandemque anno DCLXXXI. in ea Conſtitutione, quę decima eſt ex iis, quæ ſupra adductæ fuerunt, omnibus commune decretùm ſanxeruut, ſed Regis conſenſu adhibito: quod in eius Concilii libris particulariter expreſsum eſt, his ipſis verbis: *Conſentiente glorioſiſſimo Domino Noſtro Eringio Rege hoc, ſanctum Concilium definiuit*; licet in ſcorpore Conciliorum ſcriptum ſit ſolummodo, *Definiuit ſanctum Concilium*, iis ſublatis verbis, quę Regis conſenſum oſtendebant: quod maxime aduertendum eſt. Secunda verò Conſtitutio, ſi temporum ſériem inſpexeris, eſt Aurelianenſis Concilii, Anno DXII. Clodoueo Primo Francorum Rege: quod pariter Regis ipſius ſanctum, ei uſque

ſque autoritate confirmatum eſt. Quamobrem hæ leges etiam ſunt Principum, & Regum Laicorum, eorum iuſſu ſancitę, & promulgatæ, licet inter Canones poſitæ fuerint: ſicut etiam Canon ille ex Capitulari Caroli Magni ſancitus fuit in *Reductione*, quam dicunt, *triumq Galliæ Statuum*, cum Principis confirmatione. Hinc manifeſtè patet, poſt inclinatum Occidentis Imperium, vſque ad Annum DCCCL, Eccleſiarum immunitatem nullibi, niſi Laicorum Principum legibus innixam fuiſse.

Secundo conſiderandum eſt, ex iis Canonibus, quos ſupra retulimùs, duos Reo in Eccleſiam fugienti nullam afferre ſalutem, niſi ea conditione, vt erroribus, atque incommodis remedium adhibeatur, & iis qui detrimentum, aut iniuriam acceperint, ſatisfiat. Res quidem magni ponderis atque momenti, quamque adeo ex uſu publico, & neceſſariam D.Gregorius Pont.Max. iudicauit: vt ſcilicet Refugium ad Eccleſiam Reo quidem

pro-

prodeſſe põſſit, vt nulli noceat omnino. Id vero ab eo, quod hiſce tēporibus Eccleſiaſtici viri ſibi arrogant, rū in modū diſtat. Etenim qui Reos ad Eccleſias cōfugiētes modo tuentur, nullam prorſus rationem habent aut eorum, qui iniuriis affecti aut publicæ tranquilitatis, quam priſcis temporibus adeo magni faciebant, vt in Canone Toletano, qui ex iis ſuperius allatis decimus eſt, ſtatutum fuerit, *ſi Reus in Eccleſia tutus, ab ea fugerit, neque*, vt ſupra dictum eſt, *ſatisfecerit*, *Damnorum ſententiam ſecundum electionem Principis Sacerdotibus irrogandam*: licet *Gloſa*, ut moris eſt, *Textui* contraria, declaret *Principis, id eſt, Iudicis Eccleſiaſtici*. Quod ſine ingenti riſu nemo certe ſanæ mentís legere poteſt.

Tertio notandum eſt, ex iiſdem Canonibus quinque *excommunicationis* pœnam ſtatuere: ſed nullum omnino eam irrogare, vt aiunt, *ipſo facto*: vt ſcilicet, Reo avulſo ab Eccléſia, ſit illico qui eum extraxerit diris devotus, & Chriſti fide-

lium

lium communione priuatus. Sed ſunt Canones, vt vocant, *ferendę ſententię*; vt poſtquam Reus extractus fuerit, debeat Prælatus monere, & niſi fuerit reſtitutus, aut iuſta detinendi cauſa allata; tunc demum poſſit ad *excommunicationis* ſententiam ferendam accedere.

Quartò conſiderandum eſt, Epiſtolam Auguſtini nomine allatam eiuſdem certe non eſſe; ſicut etiam XV. aliæ, quæ Sancti illius nomine feruntur ad Bonifacium Comitem conſcriptæ, & Bonifacii ad Auguſtinum: cuiúſuis potius, quam eorum eſſe poſſunt. Id vero cum ipſa ſcribendi ratio ſatis ſuperq; demonſtrat, tum multo magis verba verba illa, *Spectabilis*, *& Magnifici*, honoris cauſa Comiti tributa, ab eius tempeſtatis conſuetudine longe remota, nec ab ipſomet Auguſtino vnquam adhibita iis in litteris quas ad eumdem Comitem ipſe perſcripſit, in quibus etiam qúam maxima Diuus ille vir agit cum modeſtia, non autem

tem

tem ſuperbè, & arroganter, atque imperioſè, prout Sycophanta, quiſquis ille, ſcribere voluit. Quod vero multo magis earum falſitatem vel cæco demonſtrat, Bonifacius Comes nunquam Hipponam incoluit Diui Auguſtini ciuitatem: vt fieri omnino non poſſit, id vnquam accidiſſe, quod ſpuriæ narrant litteræ: Habuiſſe Comitem ibi domicilium, atque familiam.

Quintò notandum eſt, Neminem prorſus eorum Canonum diuerſitatem mirari debere. Etenim cum à Conciliis, & Regnorum Prælatis ſtatuti fuerint, quilibet eorum, prout ſibi atque regionibus ſuis conducere viſum eſt, Canones conſtituit. Cùm itaque variæ regiones diuerſas etiam leges requirerent, prout homines plus minùſue ad delicta propenſi erant, vnuſquiſque proprias leges ad regionis ſuæ mores adaptauit. Hi verò Canones omnes ante annum à Chriſto nato MCC. promulgati ſunt, deinceps vero Romanorum Pontificum Decretales, quas vocant, ſequuntur.

In-

Innocentius, eius nominis Tertius Pontifex, rem potius iam conſtitutam referens, quam nouum aliquod jus ſtatuens, duas hominum conditiones affert *iuxta ſacrorum ſtatuta Canonum & traditiones legum Ciuilium*, quæ ad Eccleſiam confugere, ibique ſe tueri poſſunt. Qui ſcilicet, ſtatu liber, facinus aliquod perpetrauit, & ſeruus, qui à Domino fugit. *Si liber, quantumcumque grauia maleficia perpetrauerit, non eſſe violenter ab Eccleſia extrahendum* ſtatuit: *nec eundem damnari debere ad mortem, vel ad pœnam; ſed Rectores Eccleſiarum ſibi obtinere debere membra, & vitam: ſuper hoc tamen, quod inique fecit, eſſe aliàs legitime puniendum*. Tria tamen ſceleſtorum genera excipit, *Publicos Latrones, Nocturnos agrorum depopulatores, & Qui itinera frequentata vel publicas ſtratas obſidet aggreſſionis inſidiis; qui ab Eccleſia extrahi poſſunt. Si vero ſeruus ad Eccleſiam confugerit, poſtquã de impunitate ſua Dominus eius Clericis iuramentum præſtiterit, ad ſerui-*

tutem Domini ſui redire compelitur etiam inuitus: alioqui á Domino poterit occupari.

Gregorius autem, eiuſdem nominis Nonus Pontifex declarauit *Eccleſię, in qua diuina myſteria celebrantur, licet adhuc non extiterit conſecratio, nullo iure priuilegium immunitatis adimi.*

Idemque addidit, *cum nonnulli impunitatem ſuorum exceſſuum per defenſionem Eccleſię obtinere ſperantes, homicidia, & mutilationes membrorum, in ipſis Eccleſiis, vel earum cęmiteriis, committere non vereantur, quę, niſi per Eccleſiam, ad quam refugiunt, crederent ſe defendi, nullatenus fuerant commiſſuri: tales non debere gaudere priuilegio, quo faciunt ſe indignos.*

Hiſce Ioannes, eius nominis XXII. Pontifex Romanus, adiunxit etiam, *Hęreticos ſeſe Eccleſiis tueri non poſſe.*

Nec aliæ in medium afferri poſſunt leges, quibus Eccleſiarum immunitas innitatur. Hæ vero omnes adeo claræ ſunt, adeòque

ſa-

ſaciles, vt ſi in iudiciis, atque *Praxi* ſincere, & prout verba exprimunt, adhiberentur, nihil omnino difficultatis ſupereſſet. At cum Iuriſconſultorum opinionibus & intepretationibus ad diuerſa protrahantur; de his etiam, cauſiſque, vnde tot ſcriptorum ſententiæ originem duxere, ſingilatim dicendum eſt.

CAPVT II.

De variis Scriptorum opinionibus circa Eccleſiarum immunitatem, & earum cauſis.

TAnta profecto eſt ſententiarum varietas inter Iuriſperitos, qui de Eccleſiarum immunitate hactenus ſcripſerunt: iiſdemque legibus innituntur, vt ſine dubio affirmari poſſit, nullam omnino hac de re quæſtionem proponi, aut *Caſum* accidere, in quibus in vtramque partem res terminari non

non valeat , atque adeo Doctorem aliquem teſtem , & auctorem laudare. Ex iis tamen non pauci ſunt, qui non modo excuſationem promereri, ſed commiſerationem etiam commouere debent; libriſque vulgatis, non Autoribus nota quælibet inurenda. Etenim ſicuti in rebus aliis, quæ Eccleſiaſticam, aut ſæcularem iuriſdictionem attingunt; ſic etiam in hac ipſa, nouiſſimæ impreſſiones cum antiquis non conueniunt; ſed quęcunque Principum ius, & autoritatem promouerent, ablata fuerunt & ſæpius negatiua particula, vt Grammatici loquuntur, addita, vel deleta, miſcellos libros vel inuitos & contra ſcriptoris mentem, pro *Correctoris* Arbitrio loqui coegerunt. Id vero non modo ex librorum ipſorum variis impreſſionibus in vicem collatis manifeſto deprehenditur , ſed *Indicibus* |ſolummodo *Expurgatoriis*| inſpectis, quibus facile ſingula, quæ immutata ſunt, vno aſpectu videri poſſunt . Quare vt in re tam du-

bia rectam, tutamque viam amplecti liceat, ſtatuendum eſt ante omnia, quaſnam relicere debeamus quaſve ſequi Doctorum interpretiones. Id veró faccillimè cognoſci poterit, ſi veram illam, & germanam cauſam, ex qua opinionum varietas exorta eſt, animaduerteximus. Hæc veró eſt, quia noluerunt Doctores, intra legum ipſarum, & canonum verba ſuas opiniones, & dicta continere, immo vero amplificationibus, & exceptionibus, quas *falentia* dicuns, eas adaptarunt, prout æquitati conuenire exiſtimauerunt. Qua de cauſa in nullam debent reprehenſionem incurrere: omnes enim nihil antiquius habuerunt quam vt communem illam, atque diſputationibus conctis neceſſariam, Regulam iuris ſeruarent, qua ſtatuitur; *ſi iuris ipſius diſpoſitio beneficium alterius, premiumue reſpiciat, ſitque fauorabilis; legum verba licet preſſa, atque x tendenda eſſe: ſi vero pęnnarum, atquo rigoris rationem habet, ſitque inuidioſa, quam odi o-*

diuſam appellant, voces eaſdem legum, quamuis latius, & vberius loquantur, preſſe tamen, ſtrictimque quatenus ius palit, explicandas eſſe.

Quæ certe regula naturæ maxime conſona, conuenienſque apparet. Etenim, ſicut rerum humanarum ſapientes conſiderant, actiones omnes ſunt ſingulares, nec vlla res nec vlla ratione fieri poteſt, vi duæ quælibet ex parte ſint inter ſe ſimiles, atque omnino pares; quo fit, vt ſingulæ propria indigeant regula; lex vero, quæ vti regula quædam vniuerſalis omnino conſtituenda eſt, neceſſario ob id ipſum, quod vniuerſalis eſt, manca quodammodo ſit, & imperfecta, aut comprehendens, quæ excipere, aut excipiens, quæ comprehendere deberet. Quamobrem neceſſaria omnino videtur benigna quædam interpretatio, quæ legem dirigat, & ad æquitatem reducat. Hinc verò proficiſcitur, vt ſi ęquitas amplior videtur, quam legis verba, hæc debeant ampliſi-

cari, quantum æquitas ipſa poſtu-lat. At ſi lex eadem verbis extra æquitatis fines, & limites egredia-tur, æquum maxime eſt, vt inter pretationibus intra eos coërceatur Vt ſi lege lata pœna impoſita fuerit iis, qui Dei optimi maximi no-men ſanctiſſimum maledictis, probriſque proſcindant, cum res ipſa, de qua decernitur, pietas ſcilicet in Deum, maxime *fauorabilis* exiſtat; iuſta interpre-tione ad nomen etiam ſacratiſſimę Virginis eius matris, atque ſan-ctorum omnium extenditur. Quod ſi lex altera eum excipiat, qui mo-tu quodam animi violento perci-tus, atque ira præceps & furens ver ba protulerit ignominioſa in Deum ipſum; hoc inuidioſum eſt, nec de quamuis ira intelligendum, ſed iu-ſta interpretatione ad eam tantum-modo redigendum quæ celeri, at-que ineuitabili impetu fertur, men-tiſque & rationis vſum ita impedit. vt quid homo ſibi velit, quidue di-cat, aut faciat, omnino neſcire poſ-ſit,

Quod

Quod vero ſpectat ad Eccleſiarum immunitatem; Nonnulli cum animaduerterent eam non alia ratione conſtitutam eſſe, quam ob reuerentiam in locum Deo ſacrum, & ex eo ad ipſius Dei maximi honorem, & cultum pertinere; huius præcipuè rationem habuerunt, idque veluti æquitatis regulam ſtatuentes, cui legum verba adaptari debeant, cætera cuncta ſuſque deque duxerunt. Cùmque nullus omnino reperiri poſſit honor, quo multo maior Deo tribui non debeat, interpretati ſunt, eamdem pariter reuerentiam tribuendam eſſe non ſolum Deo ſacris locis, ſed omnibus etiam, quæ iis adhæreant; iiſque cunctis habendam eſſe, quantam maximam animus capere poteſt vel iuſtitia ipſa ſuas ſibi res habere iuſſa, atque vt aiunt, quibuſcumque prauorum hominum oppreſſionibus toleratis, vt immunitatis honos iis omnibus locis religiosè concedatur, quæ Eccleſiarum ſpeciem aliquam quomodolibet referre poſſint. Hiſce

vero, quaſi fuodameu: is poſitis, Leges, & Canones omnes de Eccleſiis decernentes, ad ea cuncta protulerunt, quę Cœmeteria, Monaſteria, Oratoria, Sacella, Hoſpitalia vocant, ſeu quouis alio nomine cenſeantur ea, in quibus pietatis opus aliquod peragi videatur. Vbi vero leges ipſæ, & Canones Eccleſiis immunitatem conceſſerunt, iis tantùm in rebus, quæ vel commiſerationem mouere, vel iuſta defendi excuſatione poſſint, idque honeſtis, ac tolerabilibus conditionibus iiſdem amplificare, atque dilatare rem totam ila voluerunt, vt enormia quæque, & grauiſſima facinora comprehenderent: quod ſi ratione coacti aliquid exceperint, iuſtitiæ tamen, atq; iudicibus ipſis eas impoſuerunt conditiones, vt, iis obſeruatis, fieri nunquam omnino poſſit, vt debitùm iuſtitia finem obtinere, vixque nomen ſuum, aut ne vix quidem retinere poſſit: quodque caput eſt, non modo perpetrata facinora, atque delicta Eccleſiarum immunitate innulta, impunita

que

que remanerent, ſed nouis etiam, iiſdemque enormibus criminibus aditus tutiſſimus aperiretur; vt qui iam commiſiſſent ſecuri in vtramuis aurem dormire facile poſſent; & qui admittere vellent, facilitate allecti, & ſecuritate inuitati, nihil prorſus tutum, aut à crimine vacuum relinquerent. Id enim inter cæteros Doctores affirmare auſi ſunt Principes neque ſententia damnare, neque habere quæſtionem poſſe contra eos, qui ad Eccleſiam confugerunt, neque dum inibi permaneant, nec poſtquam ab ea diſceſſerint: quodque riſum magis, & ſtomachum moueat; ſtatuerunt Eccleſiam ipſam teneri ad alimenta ſceleſtis hominibus præſtanda, dum ad eam confugientes, ibi reſident.

Alii Doctores contra exiſtimarunt, iuſtitiam, atque delictorum pœnam, publicæque tranquillitatis conſeruationem, magis eſſe Deo maximo grata, quàm Eccleſiarum immunitatem, idque veluti æquitatis fundamentum inſpicientes,

legum verbis, ut ipſa rem quamque notant, acceptis; non permittunt, ut leges, & canones ad alia loca pertrahantur pręterea, quorum ſigillatim mentio facta fuerit; Eccleſias ſcilicet ipſas, quę reipſa, non autem nomine tantum, Eccleſię ſunt. His enim temporibus tanta eſt vbique locorum frequentia, quę pietati alicui mancipata uidentur, ut ſi omnia comprehenderentur, iam quęcumq; incolimus Eccleſiaſticę immunitatis priuilegio donata eſſent.

Et quoniam grauium delictorum exceptio, in quibus nulla conceditur immunitas, ſpectare iuſtitiam uidetur, quam ęquitatis regulam ſtatuerunt: exceptiones illas aut iiſdem rationibus, aut etiam firmioribus, & ualidioribus ad alia facinorum genera extenderunt, quę à legibus, & canonibus minime nominantur, idque tam ample, ut nihil immunitas tueri poſſit, niſi ea, quę miſericordiam merentur, prout etiam antiquorum fuiſſe uidetur ſententia. Factum eſt etiam, ut

ut Doctores aliqui, cum ueluti iuris, & ęquitatis regulam modo hanc modo illam ex iis, quę diximus, ſumpſiſſent, uariè loquuti ſint, atqué à ſemetipſis non ſemel deſciuerint. Alii uerò neſcientes cuinam prçcipuè ex iiſdem regulis adhęrere debeant, adeo confusè, & obſcurè perſcripſerint, ut nihil omnino ex eorum ſcriptis elici poſſit. Alii uerò doctrinam ſibimet repugnantem habere uiſi fuerint, ex eo quod ii, qui eorum libros, preut ipſis conducere uiſum eſt, interpolarunt, & mutauerint omnia: quamobrem alibi ſincerę, atque germanę ſcriptorum opinionis ueſtigia permanent; alibi uerò eorum uerba, & ſententię dumtaxat apparent, qui Autorum mentem detorquere praue uoluerunt: ut Doctores ſæpius ſibimetipſis contrarii, & inconſtantes, atque uolubiles aliorum culpa exiſtimentur.

Igitur qui velit ex Doctorum lectione fructum colligere, facilèque ſtatuere quid ipſe iudicare debeat, atque adeo in praxi executioni

mandare: neceſſe eſt vt ante omnia certo ſciat, quænam ex iis duabus regulis norma eſſe debeat, qua opiniones examinare,& actiones inſtituere, ac dirigere valeat. Id vero cum tanti ponderis, atque momenti exiſtat, quanti vnuſquiſque facillime; cognoſcere poteſt, operæ pretium eſt, vt exacte de ipſo tractemus.

CAPVT III.

Quęnam ęquitatis norma in iudiciis, & praxi ſequenda ſit.

HOmines cunctos ad honorem, & gloriam Dei Optimi Maximi non res modo, ſed etiam ſanguinem & vitam profundere debere, adeo notum, naturæque legibus in omnium animis inſcriptum eſt, vt nihil magis; nobis autem Chriſti fidelibus ipſa quoque fide, ec Religione certiſſimum: ſicuti pariter clarum eſt nobis, ac minimè ambiguum, Duo eſſe honorum genera, quæ Deo tribuuntur.

tur. Alterum eadem ipſa ratione tribuitur, quam Deus ipſe nobis conſtituit, quamque à nobis ſe exigere declarauit. Alterum vero ea forma; qua nos ipſi honorem habendum exiſtimamus. Statuit igitur ſacroſancta Eccleſia vnumquemque utriſque teneri, ſed primis, diuinis ſcilicet præceptis, multo magis; quod ſi aliquando eueniret, prout rerum humanarum conditio fert, vt non poſſemus vtraque ſimul integre præſtare, iis exacte parere debemus, quæ Deus mandauit, omiſſis iis, quæ pendent à noſtra voluntate, ſi impedimento ſint quominus diuina præcepta exequi poſſimus. Cùm enim diuinum Præceptum foret Moſàica lege firmatum, Parentibus opem ferendam; eúmque ex hominum pietate ſponte inductum fuiſſet, Templo maxima dona elargiri, Chriſtus Ieſus Deus noſter reprehendit acerrime Phariſæos, qui templo munera offerre, quam Genitoribus auxilium ferre, atque ſubuenire impenſius

lau-

dabant: eàmque diuino illo, atque ſanctiſſimo ore cauſam adduxit, quod ſcilicet hoc divinum? illud veró humanum præceptum eſſet: ſuoſque docuit fideles nulla eſſe ratione laudanda munera, quæ templo tribuuntur, ſi impedimento ſint, quominus Parentibus auxiliari poſſimus, prout Deus ipſe quæ nunc agimus, mirum in modum conducere, atque accommodari poſſe manifeſto conſtat. Exratum ſiquidem eſt, juſtitiam diſertè atque expreſſè à Deo præcipi eaque Deum ſummum honorem, ſibi haberi declaraſſe, quæ ſi iuſtitia deſit, Principibus ipſis ob id, atque regibus regna, & imperia auferenda, atque in alios transferenda docet; cuius doctrinæ innumeros poſſem ſacrarum literarum locos teſtes laudare. Certum pariter eſt Eccleſiarum immunitatem ob innocentium ſecuritatem, & eorum, qui juſtam aliquam erroris excuſationem aſſerre poſſent inſtitutam fuiſſe Principum legibus ſancitam, ob reuerentiam,

qua

qua proſequi decet, locum illum Deo ſacrum, non vt Eccleſię ex *orationis domibus*, ſcelerum ominum receptacula, & *latronum ſpelunce* fierent. Ex iis omnibus conſequens eſt neceſſario, vt juſtitiæ habenda ratio, eaque veluti norma, & regula ſpectanda ſit, qua legum omnium de Eccleſiaſtica immunitate ſententiæ, & verba tamquam trutina ponderanda ſint: legeſque omnes, & conſtitutiones ita interpretentur, vt nulla ratione Iuſtitiæ obeſſe, aut impedimento quomodolibet eſſe poſſint. Quoniam iuſtitia, ut diximus, honor eſt in Deum, ab ipſo Deo nobis præceptus, & procul dubio ſemper optimus; Eccleſiarum uero immunitas honor eſt, quem homines ſponte, ac ſine nulla diuina præceptione, Deo tribuunt, quique niſi prout maxime decet, adhibeatur, Eccleſiam ipſam non honore, ſed ignominia quàm maxima afficit, *latronumque ſpeluncam* reddit, & ſceleſtorum hominum infame Aſylum. Hæc vero cun-

ctą

cta clarius oſtendit, quod ait Hieremias Propheta, dum populum reprehendit, qui externis hiſce reuerentiæ ſignificationibus erga Dei templum plus æquo fidebat, eumque monet, ne hac fiducia niteretur, ſed in Deo ſpem poneret, qui in genus hominum quodlibet iuſtitiam exerceret.

Quam ob rem rationi maxime conſentaneum, tutum, atque optimis innixum fondamentis eſt eorum conſilium, atque ſententia, qui ſacrorum locorum immunitatem tuentur quidem, ſed intra certos limites, ne juſtitia pereat, adeo neceſſaria ad publicam tranquillitatem, conſeruandam, tollendaſque iniurias, & detrimenta, quæ priuatis inferuntur. Et quolibet euentu poterit ſane vere pius, & Chriſtianus iudex, ſi contrarias Iuris Conſullorum opiniones inſpexerit, id in praxi faciendum ſtatuera, quód Eccleſiarum immunitati faueat: ea tamen ratione, ne iuſtitiam opprimat.

Qui-

Quilibet autem, qui mentis ac. ciem intendere voluerit, clare co. gnoſcet hanc.eſſe rationem, qua cunctæ tolli poſſint offenſiones & mala, quæ originem traxerunt ab ipſa varietate non opinionum ma. gis, quam priuatarum rationum Quod vt quiuis facilius poſſit per. ſpicere, afferam quid hac in re Iuris Conſulti ſtatuẽdum cenſuerint, quodque rei optimæ iuxta, atque neceſſariæ vtilitatem aliquam af. ferre poſſit i Vbi vero cuncti in ean. dem opinionem non conuenient, Auctorum nomina, qui ſententiam æquiorem probauerint, adſcribam: eorumque tantumo domentionem faciam, qui clarioris, & celebrio ris ſunt nominis, & exiſtimationis. Sæpius Epiſcopum Couaruuiam teſtem laudabo, tum quia Præſul Hiſpanus eſt, qui Tridentino Con. cilio interſuit, tum etiam quia do. ctrina, probitate, & pietate maxi. me clarus ab omnibus, & conſpi. cuus habetur. Sæpius Proſperum Farinarium, qui diu Romæ vixit, Aduocatus primo, mox Auditoris

Lo-

Locum tenens, & Fiſci denique Patronus, etiam ſub hoc ipſo Paulo V. Pontifice. Ad oram verò extremam libri, vt Docti Viri Tranſalpini ſolent, loca adnotabo, ut ſi quis è Conſiliàriis tuis, & Iuris Conſultis introſpicere cupiat, facilius cuncta & inuenire, & intelligere poſſit. Omnis autem hæc diſquiſitio facilime ad tria capita redigi poterit.

Primum. Quænam ſint ea ſacra loca, quæ ad ſe confugientes tueantur.

Secundum, Quænam perſonarum conditio, & quodnam delicti gènus loco ſacro protegi, aut non protegi poſſit.

Tertium, Quanam ratione à ſacris locis extrahi debeant ii, qui eiſdem tegi adverſus iuſtitiam non poſſunt.

CAPVT IV.

Quænam ſacra loca ad ſe confugientes tueantur.

QVod attinet ad primum caput, certum eſt ex legum ipſarum, & Canonum, quæ ſupra adduximus, lectione, tria locorum genera comprehendi. Eccleſiam ſcilicet: Quæ Eccleſiæ adhærent, ſue ſolum fuerit ædificiis omnibus uacuum, ſeu domibus tectum ad XL. paſſuum ſpatium, ſi Eeclesia Metropolitana fuerit; XXX. uero, ſi eo titulo inſignita non ſit: Et Epiſcopi domum: Nec aliud eſt, de quo mentio iis in legibus & Canonibus facta ſit.

Eccleſiæ nomine ſtatuunt unanimes Doctores omnes *Oratoria* non comprehendi, quamquàm in eis aliquando res ſacra fiat, ut ea, quæ in Priuatorum domibus, & in Collegiis làicorum, quas uulgo con-

confratérnitatos uocant, ædificantur; quaſque domini diruere, atque mutare pro uoluntatis arbitrior facile poſſunt. Neque omitti debet, immo attenta cura animaduerti, quod Epiſcopus Couaruuiàs hàc de re diſſerit, Hiſce videlicet temporibus occurrendum maxime eſſe eorum temeritati, qui Eccleſiarum immunitate confiſi, quodcunque delictum perpetrare audent. Et ob id quibuſdam in Ciuitatibus nolunt Eccleſiaſtici Præſules, quamcumque Eccleſiam immunitatis ius obtinere, ſed eas antummodo, quæ continuis temporibus ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum habent, Vbi tamen præſules hac iuſta moderatione, nonutuntur, Eccleſiarumnomi ne cenſentur quæcumque ſunt certo ac perpetuo diuino cultui dicatæ.

De ſitu, qui adhæret Eccleſiæ XL aut XXX. paſſuum ſpatio: eiuſdem immunitatem Eccleſiis iis, quę ſunt intra Ciuitatis vel Caſtrorum mœnia, haud conuenire certiſſ. mũ eſt.

Hac

Hac enim de re Canon expreſſe ſtatuit, & Doctores conſentientes loquuntur, nec ulla poteſt exoriri dubitatio, immo vero non deſunt, qui id etiam extra Vrbes omnino negent cum dicant eiuſmodi ius vel nunquam uſu obtinuiſſe, vel certe conſuetudini, ſi qua fuit, derogatū eſse. Cauſa vero, cur in ciuitate, concludant omnes ſpatium illud nullam prorſus habere immunitatem, licet aliquis exiſtimet ob iuſtitiam fieri, cū tot ſint in Ciuitatibus Eccleſiæ, adeoque frequetes, ut uniuerſa Ciuitas immunis eſſet, iuſtit. æque uis ipſa irrita; longe tamen alia uidetur extitiſſe nonnullis; qui affirmant eam fuiſſe cauſam, quod, cum alio Cànone ſtatutum ſit qui ſacro in loco peccat, eum ſacri cuiuſſibet loci immunitate defendere ſe haud poſſe; ideo ſi XL. paſſuum ſpatium ſacrum eſſet, qui facinus aliquod in eo perpetrant, iidem nullibi ob Eccleſiarum frequentiam ſeſe immunitate tueri poſſent. Sed quæ eacumque fuerit cauſa, parui refert, cum illud

ex-

exploratum omnino ſit in Ciuitatibus, & Caſtrjs nullam omnino huiuſcemodi ſpatiis immunitatem concedi.

Hinc etiam conſtituitur, quod ſolet ſæpius accidere, An ſcilicet lictores poſſint eum, qui ad Eccleſiam confugerit, & clauſis iam oſtiis adhæſerit, ab iiſdem diuellere Cum enim quæ Eccleſiæ in ciuitatibus, & Caſtris finitima ſunt, nihil habeant immunitatis, reliquum eſt, ut ea tantum, quæ interius ſunt, immunitate reos protegant: quam ob rem, qui parietibus, aut valuis, aut etiam tecto innititur; nulla defenditur ſacrarum ædium immunitate. Nihilque intereſt inter parietes & oſtium clauſum, cum pariter utraqueſint extra Eccleſiam; immo proprior eſt Aræ poximus eidem paries, quàm Eccleſiæ ianua. Quare, ſi quando de oſtio facta ſit mentio, dum de Eccleſiarurum immunitate agitur, de iis Eccleſiis tantum ſermo eſt, quæ extra Ciuitatis, & Caſtrorum mœnia poſitæ, im-

immunitatem ad XL. paſſuum ſpatium porrigunt.

Quod verò attinet ad Epiſcopi domum, non conueniunt inter ſe Doctores. Multi namquè ex eorum numero animaduertunt, alio Canone ſtatutùm eſſe, vt Epiſcopus domum ſuam Eccleſiæ proximam, & adhærentem habeat. Quare neceſſario intra XL. paſſuum ſpatium eſſet, & pro certo conſtituunt, Epiſcopi domum, ſi longius ab Eccleſia diſtet, nullam omnino immunitatem obtinere. Cum vero XL. paſſuum in ciuitatibus, & caſtris non habeat locum, conſequens eſt, vt Epiſcopi domus nullam pariter immunitatem habere poſſit.

De Cœmeteriis vero, Hoſpitalibus, & Conclauibus, vbi Fratres dormiunt, ne verbum quidem lex vlla fecit. Canoniſtæ tantummodo, quos ignòrantia ſæpe aut ambitio tranſuerſos rapit, Eccleſiarum nomen amplificare, atque ad hæc etiam pertrahere voluerunt; plurimis tamen conditionibus, iiſdem-

demque adeo variis; ac inter ſe repugnantibus, vt vix duo conueniant. Ex eorum autem ſententiis, conſuetudo diuerſa inducta eſt, prout illi plus minuſue auctoritatis habuerunt, & huiuſcemodi locorum, aut etiam delictorum numeros exigere videbatur. Quo fit, vt ſicuti de iis locis nihil omnino legibus ſancitum eſt, ſed conſuetudine tantum, atque interpretatione eorum immunitas introducta: ita vbi contraria eſt conſuetudo, eadem à quocumque iudice ſeruari debeat, citra vllam errandi formidinem.

CAPVT V.

Quęnam Perſonarum conditio, & quoánam delicti genus loco ſacro protegi, aut non protegi poſſit.

EST omnium certiſſima ſententia, qui in loco ſacro deliquerit, licet leue delictum nec atrox facinus fuerit, eum tamen ſacro eodem loco non defendi, immo

mo verò & ibidem, & quocumque alio ſacro loco, ſiſti à lictoribus, & in carcerem trudi poſſe: Cum æquum nullo modo ſit, vt Eccleſia eos tueatur, qui in ea peccantes, iniurias eidem intulérunt, nec Eccleſiæ cæteræ defendant eiuſmodi reum, cúm omnes vnum idemque ſint ob earum in Chriſtum Ieſum coniunctionem. Quod ita clarum, atque certum eſt, vt ſuperuacaneum omnino fuerit, pluribus confirmare.

Hinc etiam illud conſequitur, vt eadem Eccleſiarum immunitas nullo modo protegat eum, qui vetita legibus arma in Eccleſiam detulerit: ea namque deferre peccatum eſt: quique ea in Eccleſia peccat, quo fit, vt in ea à lictoribus vinciri poſſit, & in quolibet alio ſacro loco. Quod ob pubplicam trãquillitatem iudicarunt Doctores ſingillatim monendum, & animaduertendum eſſe.

Fures etiam, qui aut in Eccleſia furtum fecerint, aut cum re ablata in ipſam confugerint, ex eo quod

in

in Eccleſia pecant, ab eadem diuelli queunt.

Poſſunt quidem ii á ſacris locis abſtrahi, qui in Eccleſia crimina tractare audent, quæ ſponſionum vocant, aut quoduis aliud negotii genus legibus prohibitum ex eò, quod in ipſa delinquunt. De ſponſionibus vero præcipuè adeſt etiam Xyſti V. Pont. Max. declaratio, huic rationi, veluti fundamento, innixa.

Nec differt an delictum totum in Eccleſia perpetratum ſit, an quod extra Eccleſiam initium habuerit, in ipſa finem; vel etiam contra. Pariter namque Eccleſia nec eum tegit, qui ſtans in ſacro loco, aut extra eum, hominem in Eccleſia exiſtentem interficit: nec eum, qui cum ſit ipſe in Eccleſia aut bellico tormento, aút ſagitta, aut miſſilibus aliis alterum interficit, qui extra ſacrum locum fuerit.

Hac igitur certa, atque clariſſima enunciatione abſtrahendi à quauis Eccleſia, & ſacro loco cuiuſuis generis Reòs, quamplurimę

dubi-

dubirationes e medio ablatę viden tur. Etenim qui diligentius attendere voluerit, cognoſcet ſicarios omnes, qui ad Eccleſias confugiunt, arma ſecum ferre, atque habere, legibus etiam vetita, vt aduerſus iuſtitiam ipſam, ſi res ita ferat, ſeſe tueri poſſint. Quare ii omnes Eccleſiarum immunitate vti nequeunt, & in quolibet ſacro loco præhendi poſſunt, licet aliæ rationes non concurrerent in id ipſum.

Statutum etiam expreſſis verbis Canonis eſt, eos immunitatis priuilegio protegi minime poſſe, qui delicta commiſerint ea ſpe, atque conſilio, vt ſacro ſe loco tueantur. Siquidem Eccleſiarum auxilio vti debemus, vt peccatorum veniam conſequamur, quæ iam admiſimus; non ut noua facinora perpetrare tuto valeamus, quod etiam nullam habet omnino difficultatem.

Verum enim vero cum hominum mentes, atque conſilia ſint ab ſingulis omnium remota, atque penitus

nitus ab dicta, non poſſumus, niſi coniecturis decernere, an Reus delictum admiſerit, ſpe excitatus ad Ecclesiam confugiendi. Doctores vero dicunt qui ſtatim vt facinus perpetrauit ad Eccleſiam fugit, eum dem eo conſilio perpetraſſe, vt eò confugeret, ſtatuendum eſſe. Et certe, qui iam ſtatutum atque decretum habet facinus committat, neceſſario ſtatuendum videtur, eundem etiam cogitaſſe, non ſolum, quanam ratione illud poſſit admittere; ſed multo magis, quo nam fugere debeat, vt ſeſe tueatur. Sicut etiam qui de improuiſo in errorem incidit, ſicut nunquam antea de facinore cogitauit, ita quoque affirmandum eſt ne de refugio quidem cogitaſſe. Quare, quotieſcumque conſilium atque deliberatio delictum præuerterit, & reus ad Eccleſiam confugerit, id conſulto factum, ideoque loci ſacri immunitate defendi non poſſe, certiſſimi iuris eſt. At quoniam de coniecturis agirur, vtrum impetu quodam & perturbatione, an po-

tius conſulto,& cogitato perpetratum delictum fuerit, Iudicem ipſum prudenter, atque ex animi ſententia cognoſcere oportebit.

Hæc autem immunitatis exceptio, quæ reum excludit, cogitatò & conſulto ad Eccleſias & ſacra loca confugientem, quodcumque delicti genus amplectitur generatim.

Quod vero ſigillatim ad homicidia pertinet, frequentius delicti genus; eum non tegi ab Eccleſia, qui aſſaſſinium, vt uocant, commiſit, certiſſimi iuris eſt: nec ſcriptor eſt, qui diſſentiat. Etenim iuſta Canonis ſeueritate in Lugdunenſi generali Concilio idipſum fuit diſerte decretum. Veritas tamen eſt ante CCCLXXVI circiter annos, cùm Canon ille latus fuit, aſſaſſinos extitiſſe quoſdam Mahometanæ perſuaſionis populos, qui ſicarios ſe profitebantur, atque eorum cauſâ Canon ſtatutus fuit. Poſtea vero, cum Doctorum omnium interpretatione, tum etiam, vſu, atque adeo communi omnium lo-

corum praxi, Aſſaſſinorum nomine deſignantur hodie quicunque pacto pretio & mercede ad necandum hominem immittuntur. Nec aliquis eſt qui dubitet, non minus eum, qui mittit, quam qui mittitur, exhibito aut pacto pretio, ab Eccleſiarum immunitate arceri, nec ea defendi poſſe. Quod ab eodem Canone ſtatuitur, atque vſu ipſo receptum eſt, non modo, cum homicidium perfectum fuit; ſed etiam quando tentatum eſt, licet minime ſucceſſerit.

Is quoque, qui inſidiis, & proditorie hominem interimit, non poteſt à loco ſacro defendi: inſidiæ vero vocantur quęcumque artes, quibus hominem ita aggrediuntur, vt incautus, & incogitans opprimatur, ſuique defendendi ratio quomodo libet impediatur. Qua de re cum Canon clare decernat, nullus eſt, qui ambigat: quare qui venenum exhibuerit, cum homicidii genus inſidioſum exiſtat, immunitate Eccleſiarum vti non poteſt. Et cuncta fere homicidia,

quę

quę conſulto fiunt, qui recte animaduerterit, inſidiis quibuſdam innexà reperiet. Id vero non ſolum in homicidio perfecto; ſed etiam in tentato locum habet.

Non adeo communis eſt omnium opinio, homicidas quoſcunque, qui cogitato facinus perpetrauerint ſine inſidiis, ſed conſulto, immunitate Eccleſiarum uti non poſſe: eſt tamen multorum Doctorum ſententia, eorumdemque valde celebrium, & qui primas obtinent. Quamobrem ob eorum & numerum, & conditionem amplecti eam poſſumus abſq; vllo erroris timore. Hi vero ſunt Guido Papa, Nicolaus Boerius, Andreas Alciatus, Ioſeph Ludouicus, Iulius Clarus, Camillus Borellus, qui multos etiam alios eiuſdem opinionis autores laudat, & Martinus Nauarra. Is poſtquam dixit hoc ipſum legibus ſancitum eſſe in Luſitania, eaſdem comprobat: ſicut etiam anno MDXXXV. in Gallia lex eiuſmodi, Arreſtum vocant, fuit conſtituta. Epiſcopus vero

Couaruuias, licet in aliam potius opinionem propendeat; ſic tamen vſu receptum eſſe affirmat, neque conſuetudinē ipſam reprehendere audet. Farinacius poſtquam conſtituit Eccleſiam nullum omnino genus homicidii conſulto perpetrati tueri poſſe addit, conueniens non eſſe, ab hac ſententia diſcedera in iudicando, licet Doctor aliquis aliter ſenſerit. Hoc ipſum Veneti nobis finitimi, & quorum exemplo ob inſignem & ſpectatam eius Reipublicę pietatem moueri maxime decet, Anno MDCIX. VIII. Idus Februarii Senatus conſulto ſtatuerunt; Homicidam videlicèt Bergomi in Eccleſia detentum ſi impetu quodam raptus, & *caſu*, vt modo vocant, *puro*, hominèm interemerit, Eccleſiæ reſtituendum eſſe: ſi vero conſulto, & cogitato; quod, *caſu penſato*, dicunt; prehendendum. Præter homicidas lex ciuilis raptores etiam Virginum ab Eccleſiarum immunitate excludit. Delictum enim eſt, in quo neceſſario inſunt

pra-

prauę artes, vis, injuria, non minus Reipub. quam priuatæ familiæ; præcipueque ipſi mullieri illata. Hanc vero legem ſeruari debere oſtendit, atque decernit Hippolytus de Marſiliis, Petrus Gregorius Toloſ. Petrus Rebuffus, Nicolaus Boerius, Tiberius Decianus, Couarruuias, & Farinacius.

Canon etiam latrones, qui vias obſident, exlcudit, licet vero expreſſe non loquatur, niſi de terreſtribus itineribus, communi tamen conſenſu ad maritimos latrones atque piratas exten ditur.

Eos etiam excipit, qui nocturno tempore agros devaſtant; licet ex eo mors alicuius non ſequeretur. Qua de re ſicut nemo ambigit, ita incendiarios ex eadem cauſa Doctores adiungunt.

Qui vero per fraudem decoxit, cumque ſit ei ſoluendo, creditores fraudat, vt iniuſte ditari poſſit, immunitatis priuilegio non debet vti: quod reapſe id publicorum latronum ſit ſpecies quædam, & eiuſmo-

di etiam Pii V. Pont. Maximi conſtitutione declaretur. Ejus autem ſententiæ ſunt Nicolaus Boerius, Oldradus, Petrus Rebuffus, Farinacius, & epiſcopus Couaruuias, qui affirmat, ſic etiam in Hiſpania vſu receptum eſſe.

Quamplurimis etiam locis, vbi furum eſt maxima copia, conſuetudo viget, vt eorum nemini, cujuſuis notæ at conditiónis exiſtat, ad Eccleſiam confugere liceat: quę tamen conſuetudo ab Eccleſiaſticis ipſis videtur inducta; qui fures peroſi obſtare noluerunt, quin etiam in ipſis Eccleſiis prehenderentur. Quod Doctores quoque multi teſtantur: Fran. De Ponte; Iulius Clarus, Proſper Farinacius, & Epiſcopus Couaruuias. Hæc tamen in hoc Ducatu numquam inualuit, ſed ſolummodo in furtis grauibus atque enormibus locum obtinet, prout etiam è finitimis noſtris Senatus Venetus conſtituit anno MDCX. III. Apr. Quare, quod eſt jam vſu receptum, omni contentione retinendum.

At

At præter hæc delicta, quæ priuatos reſpiciunt, perduellionis etiam rei, a ſacro loco defendi non poſſunt. Quod Doctores omnes unanimes non ſentire demiror, multi certe, iidemque ſummi Iuriſperiti probant: Hier. Gigas, Petrus Gregorius Toloſ. Proſper Farinacius, & alii, qui optima ſane de cauſa decernunt, maximam forre iniquitatem, ſi quo tot errata leuiora puniri poſſent, liceret reos ab Eccleſ. abſtrahere; ob maiora vero, immo ſi mentis acies intendatur, omnium maxima, dum Reſpublica læditur, & regimen optimum peruertitur, non liceret.

Neque vero ſacris proteguntur locis, qui *Monetarii* vulgo dicũtur, tum quia perduellionis eſt ſpecies, tum etiam quia ſunt publici fures, qui, quod in eis eſt, humanam ſocietatem deſtruunt cunctoſque ſine diſcrimine expilant.

Neq; porro ii, qui fraudant Fiſcum & Reipublicæ pecunias in ſuos uſus conuertunt, ſicuti lex Imperialis decreuit, Eccleſiarum immuni-

tate muniuntur. Quod etiam optimis rationibus decernunt Oldradus. Barth. Caſſaneus, Petrus Pecchius, Iaſon, Io: Igneus; Petrus Gregorius Toloſanus: & Senatus ipſe Venetus anno MDLXXXVII. VI. Id. Ian. decrevit.

Reliquum eſt, vt de exulibus dicamus, vtrum ſcilicet ad Eccleſiam confugere, eiuſque immunitate tueri ſe poſſint. Nemo certe ambigere poteſt, exuli, ob facinus, cujus cauſa antequam in exilium mitteretur, ad Eccleſiam refugere nequiuiſſet, confugere ad eamdem, non licere. Eſſet enim melior damnati, & exulis; quam indamnati & nondū exulis conditio. At etiāſi exilii pœna ob leue delictum injuncta eſſet, æquum videri non poteſt vt Eccleſia eos tueatur, qui jam exules ſunt & hoſtes Re publicæ. Cum nulla omnino lex Ciuilis, nulla Canonica, ſacrorum locorum immunitate defendant quos judicium ſententia damnauit; ſed eos tantummodo, quos iuſtitia inſequitur ante-

antequam ſententiam ferat. Exul vero jam damnatus eſt, & dedita opera atquè malitioſe ſibi vetitos fines ingreditur. Immo præter id, cujus cauſa exilio mulctatus eſt, grauius etiam delictum conſulto, cogitato, malicioſaque temeritate, committit; contumaciæ ſcilicet, atque voluntariæ, ſtudioſæque Perduellionis, quod omnium grauiſſimum facinus eſt. Huc etiam accedit, quod in Eccleſia permanens, in eadem peccatum committit, dum in ſacro loco interdicto ſibi ſtare confidenter audet. Quapropter tres ob cauſas, quarum ſingulæ ſatis ſunt, non poteſt ab Eccleſia protegi. Huius vero ſententiæ ſunt Ioſeph Ludovicus, Tiberius Decianus, Proſper Farinacius, & alii teſtes & auctores producunt, immo vero Bartolus, quem Iuris Conſulti plurimi ſequuntur, ſentit, èxulem ne humari quidem poſſe in Eccleſiis, lociſue ſacris à quibus arceatur exilii ſententia, vnde ſi ſepultus fuerit, extrahendum etiam cenſet.

Damnati vero, ad triremes ſi ſugerint, nequeunt pariter Eccleſiarum immunitate defendi, quominus prehendantur, atque redeant ad pœnam: tum ob ea, quæ diximus: cum jam damnati fuerint, Eccleſia vero non damnatos quidem, ſed eos tantummodo, qui judicis ſententia nondum damnati ſint, tueri poſſit: tum etiam quia damnati ad tranſtra publicis ſeruis habentur, & legibus, atque canonibus, ſerui ad Eccleſiam confugientes non poſſunt Domini imperium excutere, ſed ſolum immanitatem aliquam injuſtam vitare, & redire ad ſeruitia. Pauci admodum hac de re Doctores ſcribunt, cum id raro, & non niſi maritimis in Ciuitatibus, quę Liburnicas armare ſolent, accidat; eæ vero pauciſſimæ ſunt. Id tamen Antonius Gamma non ſolum vti rationi conſonum in medium affert; ſed etiam vti vſu receptum, & lege in Luſitania ſancitum, quod etiam probat Vincentius Francus.

Mul-

Multa retuli, quæ ſigillatim frequenter ſolent accidere, vt ex iis generatim colligi poſſit, ſacrorum ſe locorum immunitate eos defendere non poſſe, qui quæuis alia grauia ac enormia dèlicta commiſerint. Etenim, aut iiſdem, aut maioribus etiam de cauſis, quas ſupra recenſuimús, quodcumque aliud graue delictum complectuntur. Hæc autem concluſio in vniuerſum prolata; reum ſcilicet cuiuſuis atrocis facinoris ſi ad ſacra loca confugerit, iis protegi haud poſſe; immo à iuſtitia ſine templi violatione extrahi fas eſſe, probatur à Iacobo Rauenate, Cyno Piſtorienſe, Petro Bellapertica, Ioanne Igneo, Antonio à Butrio. Petro Ancarano, Alphonſo Aluares, Petro Gregorio Toloſano, Tiberio Deciano, Antonio Scapio, qui affirmat in vniuerſa Italia id vſu receptum eſſe, &, Romæ preſertim, hanc ſemper ſeruatam eſſe conſuetudinem quæ modo etiam ſeruatur. Proſper vero Facinacius, teſtificatur; nunquam vidiſſe Ro-

mæ

mæ Eccleſiarum immunitatem vſu receptam,niſi in leuioribus delictis, & debitis, vt uocant, Ciuilibus. Martinus Nauarra affirmat nullam omnino Eccleſiam Romæ hac uti immunitate;ſed Iudices ipſos ſeculares reos à quauis Eccleſia vi abſtrahi jubere, quod à Pontifice Maximo permittitur, ne juſtitia opprimatur,& publica quies,& tranquillitas perturbetur. Nemo vero ſanæ mentis credere poterit, ſummos Pontifices id juris cæteris Principibus non concedere, quod publicæ conuenit tranquillitati,& ab ipſis in eorum ditione neceſſarium judicatur. Quare Proſpe Farinacius auctoritate Petri Follerii,præter vſum Romæ receptum, affirmat, Eccleſiarum immunitatem, cum ſtatuta fuerit ob delicta, quæ nullo conſilio, ſed impetu quodam fiunt, & ad refugium miſerorum; non debere Eccleſias ipſas, latronum ſpeluncas efficere, & eorum receptaculum, qui atrocia facinorà perpetra verint: ideoque

que ſatis, ſuperque eſſe, ſi Iudices inferioris ſubſellii, qui leuiora delicta judicant, eam obſeruent: ſed maiores judices in atrocioribus ea non teneri. Prout etiam Veneti lata lege conſtituerunt III. Non. April. MDCX.

Quænam veró delicta atrociorum nomine cenſeantur, præter id quod ipſum delicti genus præ ſe fert, & á pœna legibus impoſita ſatis colligi poteſt, debet judicis ſententia cognoſci, habita ratione ſtatus, conditioniſque, tum eius qui iniuriam infert, tum ejus etiam, qui eam paſſus fuit, armorum loci, cauſæ, temporis: qua ſcilicet de cauſa, vbi & quando, commiſſum fuerit delictum; eorum etiam, quæ ob id euenerunt, perturbationis, offenſionis, & aliorum quæ in majus augent perpetratum facinus, faciuntque vt magis magiſque in odio habeatur ab omnibus.

Si perſonæ habenda ſit ratio, cui infertur injuria; leue per ſe delictum, nobilis matronæ exiſtimationem

tionem læſerit, attrox fit atque graue. Ictus aut vulnus, nullius fere momenti; ſi Parentibus, at clariſſimo & excelſo viro inferatur, delictum. Si locum inſpiciamus: in Arcibus, quæ maxima cura cuſtodiuntur, maximum erit delictum arma etiam mouere: Si tempus vero conſideretur; delictum quodlibet ipſo ſanctiſſimo Veneris die in ſupplicationibus perpetratum, grauiſſimum erit; quatumvis leue: Si vero, quæ conſequi poſſunt attendamus: iis legibus aut edictis religioſe non obtemperare, quæ publicæ ſalutis gratia ſtatuuntur, ad peſtilentiam arcendam, ob graue periculum imminens, atrociſſimum delictum cenſendum eſt. Sicuti vero jam dicta vnā aut alteram ob cauſam grauia fiunt: ſic alia delicta non vna aut altera, ſed pluribus de cauſis, quæ ſingulæ ſatis non eſſent, in enormia atque atrocia facinora euadunt. Cum vero innumerabiles ſint caſus, qui ſæpius accidere poſſunt, neque fieri poſſit, vt certis omnino regulis cō-

pre-

prehendantur; ideo Iudicis ipſius conſilio atque prudentiæ permittuntur, qui omnibus deligenti cura animaduerſis, iis etiam, res quorum agitur, dicendi poteſtate facta, à quibus nihil omittitur, quod dignum ſit animaduerſione, ſententiam ferre poteris, prout iuſtitiæ conſentaneum videbitur.

Iudæi ſuperſunt, qui, vt delictorum pœnam aut debitorum ſolutionem effugiant, ad Eccleſias confugere ſolent: quorum cauſa prima lex lata fuit de Eccleſiarum immunitate. Hæc ſtatuit, *Iudæos qui ſimulant ſe Chriſti legi velle coniungi, vt ad Eccleſias confugientes euitare poſſint crimina, arceri debere.* Quare Doctores omnes conſtituunt: Si Iudæus ad Eccleſiam confugiens vellt in Iudaica perfidia permaneret, eundem nulla omninò immunitate vti poſſe. Nonnulli, pauci tamen, exiſtimarunt, ſi Iudęus reus aut debitor ad Eccleſiam confugeret eo nomine vt Chriſtianus fieri vellet, non ficta, aut ſimulata, ſed vera atque ſincera

cera intentione, ex animo, ac certa pietate; eo caſu ſacro baptiſmate inſigniri atque protegi debere. At quoniam credi nequit, velle aliquem ex animo Chriſtianam fidem ſuſcipere, eumque à delictis & facinoribus initium ducere, quæ Criſtiana religio omnino prohibet & auerſatur; fieri non poſt, vt voluntas illa, quæ tunc ſolummodo ſeſe dat in omnium conſpectum, cum juſtitia hominem quærit ſupplico afficiendum, recta ſit & ſincera; ſed ficta potius, & ſimulata. Quamuis autem Deus Opt. Max. aliquando prauorum hominum corda diuino afflatu pertingat mediis in ſceleribus, id tamen rariſſime accidit: idoque Doctores legem generatim atque vniuerſe intellexerunt, prout verba declarant. *Iudæos* videlicet, *qui reatu aliquo vel debitis fatigati, ſimulant ſe Chriſtianæ legi velle coniungi, vt ad Eccleſias confugientes euitare poſſint crimina vel pondera debitorum, arceri debere, nec ante ſuſcipi, quàm debita vniuerſa rediderint, vel fuerint innocen-*

nocentia demonſtrata purgati. Huius ſententiæ ſunt Abbas, Martinus Nauarra, Iulius Clarus, Iodocus, Oldradus, Remigius de Goſſis. Hippolytus de Marſiliis, Conradus. Io: de Vich, Io: Anania, Toloſanus, Farinacius, Couaruuias, & alii multi, quos ii teſtes laudant.

Quodcunque vero de Iudæis dicitur, infideles omnes amplectitur, cuiuſuis ſectæ fuerint. Id autem facile probari poteſt ex conſtitutione Io: XXII. Pont: Max: quam ſuperius retulimus, qui conſtituit hæreticos Eccleſiarum immunitate defendi minime poſſe, ex eo namque conſequens eſt multo minus infidelibus id licere. Etenim hęretici licet prauas aliquot opiniones habeant, baptiſmatis tamen charactere inſigniti, Chriſtum Ieſum aliqua ſaltem ratione venerantur, quem infideles auerſantur atque execrantur.

CAPVT VI.

Quanam ratione á ſacris locis extrahi debeant ii, qui eis tegi ad verſus iuſtitiam non poſſunt.

VIdimus hactenus, quibuſnam ſacris locis immunitas tributa fuerit, & quęnam reorum conditio nequeat ab iis diuelli. Reliquum modo eſt, vt videamus, cum reus aliquis ad Eccleſiam confugit, a qua iure abſtrahi poſſit, quanam autoritate id efficiendum fuerit. Quo circa communis eſt omnium opinio, Laicum iudicem autoritate, quæ nunc temporalis dicitur, abſque Eccleſiaſtici Præſulis venia prehendendi ius tribuere, atque vt perſiciatur, mandare. Cuius ſane rei clarę admodum atq; efficaces cauſę. Eccleſiarum namque immunitas non violatur, ſi per vim quiſpiam in ea comprehenditur, qui

qui tamen eiuſmodi defendi non poteſt immunitate. Sed nemo in atrocioribus delictis ea paſſim uti poteſt, igitur a quocumque comprehenditur, Eccleſiarum immunitas illæſa eſt. Huc accedit, prehendendi facultatem ab iis peti debere, qui negare poſſint; ſed Eccleſiaſticus eam negare nequit quæ a lege tribuitur, quare ab ipſo non eſt petenda. Prçterea, nemo iudicare poteſt, quod ſibi non eſt cognoſcendum, ſed Eccleſiaſticus ſecularium facinora vti iudex non cognoſcit, quæſtionem habere nequit, nec viſum, & repertum: quod leges volunt, proficiſci: quapropter neque hac de re decretum facere poteſt. Quibus rationibus, alliſque multis, hanc ipſam veritatem probarunt, Guido Papa, Nicolaus Boerius, Iulius Clarus, Abbas Panormitanus, Guilielmus Benedictus, Tiberius Decianus, Proſper Farinacius, & alii multi. Inter quos Epiſcopus Couaruuias affirmat hanc conſuetudinem toto terrarum orbe à Chriſtianis receptam

ptam eſſe, prout etiam Veneti Senatuſconſultis. X. Kal. Iul. MDXCI & VII. Id. Feb. MDCIX. ſtatuerunt.

Quamobrem, cum ſatis clarum ſit, Laicum Iudicem prehenſionem mandare debere, quotieſcunque explorati juris eſt, reum ab Eccleſia diuelli poſſe; videndum modo eſt, reum ab Eccleſia diuelli poſſe; videndum modo eſt, quando exoritur dubitatio, an poſſit abſtrahi, necne, adutrum ſpectet definire, & ſi controuerſia tollenda neceſſario dilationem requirat, quid agendum ſit de reo ipſo, ne interim vel effugiat cum juſtitię fraude, vel ad euitanda pericula in majus incidat delictum; vel cogendi hominum manus: vel ciuitatis mœnia tranſcendendi, cum multis iiſdem grauiſſimis offenſionibus, prout ſæpe accidiſſe vidimus. Communis eſt opinio, ad ſæcularem ſolummòdo judicem pertinere omnem de medio tollere dubitationem, eumque pariter huius rei cognitorem & judicem eſſe;

Ratio

Ratio maniſeſte conſtat, id enim fieri nequit abſque certa cógnitione eorum omnium,quæ acciderunt atque delictum grauius aut leuius reddere, culpamque aut aliqua dignam excuſatione: aut enormem & atrocem facere poſſunt. Quare quæſtiones neceſſario habendæ, & omnia diligenter euoluenda & cognoſcenda ſunt; longe alienum munus ab Eccleſiaſtico, cui res ſpirituales ſolummodo committuntur. Hanc vero ſententiam probant Rebuffus,Papa,Boerius, Clarus, & alii multi; inter quos Octavianus Vulpellus, & Proſper Farinacius dicunt, ita vſu receptum eſſe in tota Italia: Couaruuias vero in tota Chriſtiana Republica, prout Veneti, pietate & religione inter omnes clariſſimi, S. C. MDCIX. VIII. Id. Feb. ſtatuerunt,prout ſemper in eorum ditione atque imperio vſu receptum fuit.

Quid vero agendum ſit de reo, qui ad Eccleſiam confugit, donec judex in re dubia ſtatuat quid æquum

quum ſit: quilibet decernit, neque juſtum neque conueniens eſſe, ut eidem tempus & facultas detur fugiendi: ſic enim juſtitia opprimeretur Iæſus majori afficeretur injuria, ſumeret reus ad alia perpetranda facinora vires & animum, cæterique ejus exemplo incitarentur. Ratio vero, qua juſtitia reum cuſtodire debeat, ne interim fugiat, varie à multis Doctoribus ſtatuitur. Sunt qui ſcribant, compedibus atque manicis ferreis cuſtodiendum eſſe in eodem ſacro loco, ad quem confugerit, Quod cum aliis maiorem præ ſe ferre vim exiſtiment, hominem vinctum retinere quam ſtatim extrahere, parumque dignitatis habere hominem in ipſa Eccleſia colligatum diutius intueri, idque vno verbo nihil aliud eſſe, quam Eccleſias in carceres vertere; ſtatuerunt, vt Vigiliæ conſtituantur, & cuſtodiæ circa Eccleſiam & ſacrum locum, quod certe eiuſdem turpitudinis eſſet, ſi diu quaſi militibus obſideretur Dei Templum: difficile vero effici poſſet,

ybi

vbi præcipue maxima atqu e ampla, vt ſit ſacrorum locorum ædificia, oſtia quamplurima & exitus haberent. Quibus de cauſis prudentes judices rectius eſſe judicarunt, reos ab Eccleſiis abſtrahere, ſaluo tamen jure reſtituendi ſacro loco, quando ita expedire viſum fuerit; eoſque cuſtodiæ tradere; donec aut prehenſio probata ſit; aut ea improbata, Eccleſiæ reſtituantur, prout juri conuenire viſum fuerit. Hinc etjam vſu receptum eſt pluribus in locis, quod hic quoque ſæpius vſu venit, vt reus ad Eccleſiam confugiens, cujuſuis generis exiſtat, vbi apud judices delatus fuerit, ſtatim ab Eccleſia abſtrahatur; cuſtodieque tradatur, ſaluo, vt diximus, jure reſtituendi ſacro loco. Quo facto, antequam delictum cognoſcatur, audiunt reum ipſum, vel qui ejus cauſam agit, omnibuſque diligenter inſpectis, & perpenſis, aut prehenſionem ratam habeant, & vlterius progrediuntur, aut reum Eccleſiæ reſtituunt. Id

D vero

vero recemptum vſu, quippe quod egregio temperamento juſtitiam ſimul & Eccleſiarum immunitatem ſartam tectam conſeruat, Franc. I. Galliæ Rex in vniuerſa Gallia lege ſanxit MDXXXIX. quæ adhuc viget, quamque Nicolaus Boerius, Rebuffus, Toloſanus, cæterique Iuris conſulti ſummis laudibus celebrant: Couarruuias etiam eadem refert, nec quiſquam eſt qui damnare audeat. Sic etiam Venetos plurimum facere certiſſimum eſt. Quam ob rem qui cumque id effecerit, is preter communem, & probatam conſuetudinem, maximos etiam & Chriſtianiſſimos auctores habebit.

CAPVT

CAPVT VII.

De iis, quę contra obiici ſolent.

NEque tibi hac in re, Præſul doctiſſime, aut cuiquam negotium faceſſat Gregorii Pont. Maximi ejus nominis XIV. conſtitutio, qua anno MDXCI. XIII. kal. Iulii, ita definiuit & declarauit, difficultates omnes hac de re inter Iuris Conſultos vertentes, vt nihil deſiderari poſſe videatur: quare poſt eam conſtitutionem, neque leges, neque Canones, neque conſuetudines inſpiciendæ amplius eſſent, ſed omnia, prout ipſe decreuit, executioni mandanda. Etenim, vt uerum fateamur, ſeptem tantummodo delictorum genera ea refert, quibus rei ab Eccleſiis diuelli poſſint: ea tamen conditione, vt quouis in delicto, etiam Perduellionis ac Patricidii

in Principem ipſum intentati, id fiat cum Epiſcopi facultate, & cum præſentia perſonæ ab eodem Epiſcopo huic rei deſtinatæ: colligati autem rei prius in Epiſcoporum carceres trudantur, nec inde auferri poſſint, niſi ab eodem cognitum fuerit culpæ affines eſſe: id vero poſtquam cognouerit; tunc demum Laico judici tribuantur. Quæ omnia ſi obſeruare poſſent, jam ſacra loca omni ſcelerum genere refertiſſima eſſent, & quodcumque juſtitiæ tribunal euerſum Regeſque & principes, quibus jure ſceptra conueniunt à Deo tributa, eadem precario tenerent, & à Sacerdotis arbitrio in juſtitia exercenda penderent. His igitur de cauſis factum eſt, vt conſtitutio, ſiue, vt aiunt, Bulla iſta, inter Decretales nunquam recepta, nullibi etiam conſuetudine inualuerit, immo contraria prorſus conſuetudine antiquata, atque ſublata fuerit, quod ſicuti jure certiſſimum eſt: ita re ipſa Gallia, Hiſpaniæ, Germania, Venetorum ditio, Du-

catus hic noſter nunquam eam admiſerit: quodque cunctis iure optimo admirationi eſſe poſſit, in ipſa Eccleſiaſtica ditione atque prouinciis, non hæc conſtitutio, ſed vetus illa conſuetudo ſeruatur, quæ juſtitiam ſuſtinet. Quare tantem abeſt ut ab hac Gregorii conſtitutione, quæ ſuperius diximus, conuelli poſſint, vt potius ex eo quod antiquata fuerit, immo nunquam vſu recepta, conualeſcere magis & vires ſumere videantur.

Quidam exiſtunt, qui, ſeu veterum ſcriptorum ignorantia, ſeu pietate, ſeu calliditate nimia, vt cæteris fucum faciant, ſeu quauis alia de cauſa, ſtatuere non dubitauerint, Eccleſiarum immunitatem apud omnes gentes vſu receptam, non niſi ſocietatis humanæ iniuria ſumma coarctari poſſe; ſed ſemper in quocumque delicto religioſe ſeruandam. Tanto autem magis à nobis Chriſti fidelibus, quanto Chriſtiana vera pietas atque religio perſuaſionibus cunctis falſis præferenda eſt. Alii vero,

poſtquã Deum in veteri teſtamẽto Arç ſuæ & Tẽplo immunitatẽ prçcepiſſe poſuerunt; conſequens eſſe dixerunt, vt ſit omnino hçc immunnitas de iure diuino, neque ab vlla autoritate immutari poſſit. His vero poſitis incredibile dictu eſt, quanta adverſus iuſtitiam & ad ſcelera protegenda, diuini cultus defendendi ſpecie erexerint ædificia, quæ tamen omnia facillime corruent, vbi ex hiſtoriæ veritate, quàm vana, futilia, & mendaciis referta ſint quç in medium afferunt, clare conſtiterit.

Vt vero ab iis quç veram attingunt religionem, ducamus initium Deus in veteri teſtamento nullam conceſſit immunitatem iis delictis, quç volenti animo committuntur ſed homicidio tantummodo, quod caſu accidiſſet prçter homicidç mentem, quod multo minus eſt, quam *caſus purus*, vt modo uocant. Is enim eſt, cum, inconſulto quidem, ſed prçſenti impetu raptus & uoluntarie quis delictum comimittit. *Caſus* uero *Fortuitus* eſt, cum

inco-

incogitato non ſolum, ſed etiam in uoluntario quis errat. Exemplum ab ipſo Deo traditum eſt. Si, dum arborem ſecas; ſecuris è manibus exeat, teque neſciente, & nolente, ſocium feriat. Hanc vero immunitatem Deus non loco, vbi ſacra faciebant, ſed ciuitatibus ſenis conceſſit. Ad earum enim quamlibet confugiens homicida eiuſmodi tutus erat, ſi Iudicibus probabat *caſum fortuitum* extitiſſe; verum ſi voluntarium cognoſcerent, etiamſi *purum*, morte multabant.

Locus eſt in ſacris litteris, quo Deus præcipit, vt homicida, qui conſulto hominem occiderit, à ſacra ara abſtrahatur, quo capitali afficiatur ſupplicio. Ex quo nonnulli concludunt, cæteris in delictis immunitatem Aræ tributam fuiſſe, Concluſio non ſatis recta. Sicut etiam conſequens non eſt; Deus odio habet homicidas, qui cogitato occidunt, ergo cæteros odio non habet: Quod vero attinet ad executionem, nullum eſt in ſa-

cris litteris exemplum alicuius, qui ad ſacram aram confugerit poſt perpetratum facinus, niſi Ioab qui Salomonis iuſſu ibidem confoſſus fuit, quod maius etiam eſt, quàm extrahi, vt alibi ſecuri percutiatur.

Sed, ne videamur aduerſus communem Doctorum opinionem, licet haud ſatis firmatam, pugnare; etiamſi vni tantum Aræ in maxima regione, prout Palæſtina fuit, immunitas tributa fuiſſet, Hinc etiam nulla ratione argumentari liceret, & concludere ex hoc exemplo, eandem immunitatem quindecim ſæpe, aut XX. Eccleſiis in anguſto paruæ vnius Ciuitatis ambitu tribuendam eſſe.

Templum vero immunitatis priuilegio inſignitum nullibi ſcriptum eſt: immo vero Salomon in eius dedicatione coram vni erſo populo, dum bene longa oratione ſingula templi ipſius Priuilegia recenſuit, ne verbum quidem fecit de hac immunitate. Nec aliquod exemplum extat, quo poſteriori-

bus

bus temporibus vſu ſaltem proba-
ta fuerit: immo contra Athalia,
quæ ui regnum occupauerat, vti
tyrannum maxime decebat, vt quo-
que ab ipſo templo auulſa, & pe-
rempta fuit. Ratio, & exemplum,
quæ pariter oſtendunt, nullam
fuiſſe Salomonis templo immuni-
tatem tributam. Quod vero effica-
citer probat Chriſtus Ieſus Domi-
nus noſter; qui eiuſdem templi ſan-
ctitatis ſtudio ſingulari actione
mercatores ex ipſo ejicere voluit,
nunquam tamen reprehendit
prehenſiones reorum, quæ ibi-
dem fierent. Nec dici poteſt id
vſu receptum minime fuiſſe. Ete-
nim ex Euangelio apparet, miſſos
aliquando fuiſſe lictores, ut Ieſum
ipſum in templo apprehenſum ſi-
ſterent, quod etiam præſtare ten-
tarunt: ſed ipſe concionem ſuam
continuans, diuinis eos verbis a-
deo deterruit, vt ſtupidi ab incep-
to deſiſterent. Neque tamen eoſ-
dem arguit, quod templum viola-
uerint. Immo vero, cum ipſe pre-
henſus & colligatus fuit, ſanctiſſi-

mœ ſuæ mortis tempore, Iudæis exprobrandi cauſa dixit, *Quotidie apud vos ſedebam docens in templo, & non me tenuiſtis*, &c. Quæ verba non ſatis conuenientia fuiſſent, ſi cautum eſſet, aut vſu receptum, ne quis in templo prehenderetur. Ad hæc anno poſt *Dominicam Aſcenſionem*, cum Diui Petrus & Ioannes orarent in templo, ibi quoque prehenſi fuerunt, & in carceres truſi: ſicut etiam Apoſtoli cuncti iterum in eodem templo prehenſi, & in carcerem miſſi fuerunt. Nec aliquis tamen eorum de immunitate verba fecit, necque prehenſionis iniquitatem oſtendentes, dixerunt templum violatum fuiſſe. Sed & XXV poſt annos D. Paulus ex eodem templo vi auulſus fuit. Attamen cum cauſas connumeraret, quibus in carcerem miſſus fuerat, oſtenderetque id quamplurimis rationibus injuſte factum, de templi immunitate nihil omnino dixit. Quamobrem antiqui templi illius exempla demonſtrant, iiſdem præ-

ſentem conſuetudinem nulla ratione inniti poſſe. Quod ſi exempla ſequi placeret; ætatis noſtræ vſum coercere potius quam amplificare eſſet opus.

Nec aliud ex antiquorum gentilium exemplis inferre licet, longe namque abeſt ab omni veritate, populos cunctos templjs immunitatem tribuiſſe, immo vero is fuit Græcorum tantummodo uſus, à quibus etiam non templis omnibus conceſſa immunitas, ſed nonnullis; iiſdemque paucis, ſolummodo: neque vt reos homines, & qui delicta commiſiſſent; tuerentur; ſed innocentibus èo perfugia eſſent, licet uſus poſteà abuſus fierent, ut infra dicendum eſt.

Ex iis enim populis, qui antiquis temporibus obtinuiſſe imperia leguntur, Aſſyrii, Perſæque, nullam tribuerunt templis immunitatem: Scythas, Sarmataſque, Gallos & Germanos, id effeciſſe non legimus. Ægyptii in regione tam ampla Herculis templum habuerunt, ad quod ſi confugiſſent ſer-

ui à Dominis male habiti, religionem aſſumerent, ab eorum ui tuti, atque ſecuri erant, qui legibus vitæ neciſque in eos poteſtatem habebant. Sed debitoribus, aut iis qui delicta perpetraſſent, nulla omnino erat ſtatuta immunitas.

Romulus in Romæ ædificatione, immunitatem cuidam loco tribuit, qui hac de cauſa Græca voce Aſylum appellatus eſt; non diui cultus cauſa, nec vt in eo ſibi ſubiecti populi ſeſe aduerſus juſtitiam protegerent: ſed quo nouam redderet ciuitatem incolis refertam, conſtituit finitimorum populorum ſubiectos, qui ob delicta commiſsa, vel æs alienum in eorum regionibus contractum, ad Aſylum confugerent, quo deinde Romani incolæ eſſent, defendi debere aduerſus eos ius haberent: quod eſt conuenas tueri, ne ob delicta aut debita alibi commiſſa moleſtiam accipiant; non autem incolis eorum, quæ in propria ditione commiſerint immunitatem tribuere. At ciuitate populis

completa, cum Sabini aliique finitimi par pari rependerent, iniuriasque quæ ipſis inferebantur, aliis penſarent iniuriis, quæ commercium tollerent, coactus fuit Romulus omittere inſtitutum, claudere Aſylum, eamque penitus immunitatem de medio tollere.

Proximis annis Seruius Tullius Rex cum finitimis ciuitatibus ſocietatem junxit; Templumque Dianæ in Auentino exædificauit, vti ſociis omnibus commune; eo priuilegio, vt qui eò confugeret judicari non poſſet, niſi communi ſociorum omnium judicio; quod prouocationis potius ſpecies quædam fuit, quam immunitatis. Attamen cito vna cum ſocietate finem habuit: & ex eo, quo ad Reſpublica ſtetit, nulla fuit Romæ templorum immunitas.

Poſt veró Cæſarem Dictatorem interfectum, Triumviri ſacellum ei exædificarun, cui tribuerunt immunitatem non ſine maxima omnium admiratione; cum id *Ro*mæ inuſitatum eſſet, nec unquam vſur-

vſurpatum. Sed ſublato Trium viratu, ſtatim fuit immunitas illa deleta, & antiquata. Quare in ea Repub. duæ tantum immunitates fuere; ſed tyranicæ, & ad breuiſſimum temporis ſpatium permanſerunt.

In Græcia dumtaxat invaluit immunitatis conſuetudo. Etenim cum ejus regionis maxima pars ad oras maris ſita ſit, antiquis temporibus, vt Thucydides refert piratica, & latrocinium adeo promiſcue exercebantur, vt maximi vir honoris maximæque exiſtimationis cenſeretur, quicumque ea profiteretur. Quapropter hominibus, qui minus valebant, continua & vigilanti cuſtodia opus erat, præſertim vero ad maritimas oras. Quamobrem templa exædificarunt, quæ non erant, vt Eccleſiæ noſtræ, magnum aliquod ſpatium, ſed multa ædificia turribus munita, & fornicibus humi depreſſis, ingreſſu difficilla, & ardua: vt pauci & debiliores ſeſe à multis & fortioribus tueri poſſent. Hæc

autem

autem ædicia Deo dicata fuerunt vt præter loci ipſius præſidium, Deorum etiam tutela accederet: atque adeo ob Deorum metum ratio haberetur perſonarum, quæ ſe aliter tueri non valerent, niſi eò confugerent. Vno verbo, non fuerunt inſtituta, vt ſceleſti homines à juſtitia; ſed vt probi ab iniuſtis oppreſſionibus ſeſe defenderent. Et licet ampliſſima eſſet ea regio, cum omnes ad Septemtrionem oras, & mediterranei maris inſulas conplecteretur, vbi multa erant templa; Aſyli tamen priuilegium pauciſſimis tribuebatur, neque ſemper iiſdem. Etenim, ſi iis abuterentur, erant lata lege deleta, aut vſu antiquata: nec unquam eodem tempore in tota Græcia immunitas pluribus concefsa fuit, quam XV, aut XX ſummum templis.

Cunctis in rebus etiam optimis optimeque inſtitutis, accidere ſolet, ut hominum malitia rationem inueniat atque inſtituat, qua iiſdem abutatur; idque intolerabile

effi-

efficiat, quid initio optima de cauſa, & non niſi ad optimum finem inſtitutum fuerat. In Græcia ſenſim adeo vires ſumpſit Aſylorum abuſus, & in maius ſe extulit tũ in ſceleſtis hominibus defendendis, tum in nouis immunitatibus conſtituendis, ut Romani tandem coacti ferint medicinam facere. Narrat id Tacitus. *Creſcebat enim Grecas per urbes licentia atque impunitas Aſyla ſtatuendi: complebantur templa peſſimis ſeruitiorum, eodem ſubſidio obærati aduerſus creditores, ſuſpectique capitalium criminum receptabantur. Nec vllum ſatis validum imperium erat coercendis ſeditionibus populi, flagitia hominum, aut ceremonias Deûm, protegentis. Igitur placitum, vt mitterent ciuitates iura, atque legatos, & quedam, quod falſo vſurpauerant, ſponte omiſere: multe vetuſtis ſuperſtitionibus, aut meritis in populum Romanum fidebant: magnaque eius diei ſpecies fuit, quo Senatus majorum beneficia, ſociorum pacta, Regum etiam, qui ante vim*

Ro-

Romanam vulnerat decreta, ipſorumque numinum religiones introſpexit. Concluſio vero fuit, nouem tantummodo templa immunitatem aliquo innixam fundamento habuiſſe; licetque adeo exiguus eſſet numerus, *facta Senatus conſulta fuiſſe, quis multo cum honore modus tamen preſcribebatur*. Hæc Tacitus. Suetonius vero ob eam rem ſcripſit, tunc immunitates deletas. Etenim minus firmas tollere, paucaſque honeſtatis limitibus circumſcribere, parum ab ijs tollendis differt. Ex hac hiſtoria magis firmatur id quod diximus, Græciam ſolummodo immunitatibus vſam, alioquin abuſus idem ex tot tantiſque tam ampli imperii ciuitatibus, in aliqua ſaltem memoraretur extitiſſe, & remedium cæteris quoque adhibitum eſſet. Adhæc perſpicuum eſt, iis etiam temporibus abſurdum maximum & abuſum judicatum fuiſſe; ſeruos peſſimos in templis defendi, obæratos, decoctores, & capitalium

lium criminum reos. Præterea in vniuerſa Græcia, tam ampla regione, noue in templa ſolum immunitatis priuilegio vſa. Quare qui mentis aciem diligenter intendat, cógnoſcatque in tot tantiſque orbis vniuerſi nationibus, Græciam unam Aſyla immunitatis priuilegio munita habuiſſe: Græciam vero in tanto terrarum ſpatio, quod ad mille amplius paſſuum millia extenditur, nouem ſolum in locis immúnitatem inſtituiſſe, eamque ita inſtitutam vt iuſtitiæ non officeret; conſtituet profecto id humanę ſocietatis non eſſe, nec gentibus omnibus commune, prout nonnulli exiſtimaſſe iudicantur.

Omittendum non eſt aliud immunitatis genus, ijs temporibus vſu receptum, quod erat ob loci ſacri reuerentiam nec ad Dei honorem inſtitutúm; ſed iuſtitiæ ratione. Etenim qui ob aduerſarii gratiam ſe tueri non poterat, ad Principis ſtatuam confugiebat, in quolibet foro poſitam, atque ita quæ-

quæcumque vis inferri poſſet, ab ea ſeſe vindicabat, publica autoritate tectus. Non tamen ea immunitas erat; ſed prouocationis ſpecies, vbi quis non valere prouocatione in judicio vti. Res namque, & cauſa ejus qui refugerat, ſtatim coram judicibus agebatur: &, ſi jure nitebatur, opem ex æquo ferebant. Quod ſi eo priuilegio atque refugio injuſtam ob cauſam ſe tueri voluiſſe cognoſcerent: duplici puniebant pœna, ob audaciam refugiendi ad Principis ſtatuam, cum eſſet crimine pollutus. Hæc vero nihil habet cum Eccleſiarum immunitate commune: inſtituebantur enim reipublicæ, non religionis, cauſa. Vtinam vero eadem modo ratio vſuueniret in ſacris locis, vt ſcilicet, innocentes tantum, & qui legitima aliqua excuſatione vti poſſent, protegerentur; ſceleſti vero non tantum ob perpetrata facinora plecterentur: ſed multo magis ob temeritatem, quod ipſum Deum, & ſacroſanctas Eccleſias,
im-

immania ſcelera protegere velle
exiſtimaſſent.

Quo certe juſto, atque rite ex animo concepto voto, finem de Aſylorum immunitate ſcribendi facio.

FINIS.

VIRI

VIRI ERVDITI
DE
ASYLIS
Collectanea.

Aſylum eſt, ad Aram confugiendi mos.

ANtiquitus moris fuit ad vim iniuriamque arcendam, confugere ad templa, ſtatuas, aras. Id tum Græci moris, tum Romani fuit. Primus Cadmus inter Græcos dum Thebas conderet Aſyla aperuiſſe fertur, ad quæ fugientes ſine diſcrimine ſerui aut liberi ab omni pœna tuti erant. Nonnulli à prognatis Herculis Aſylum Athenis primò inſtitutum ferunt, ad

quod,

[illegible] à Patribus confu-
[illegible] Herodot. *lib.* 2.
[illegible] littore Ajacis
[illegible] in Sigæo Achillis,
[illegible] Romulus ſuum
[illegible] lucum opacum
[illegible] Capitolum & ar-
[illegible] in ſacro loco
[illegible] vocitatur, hic lo-
[illegible] conſecrationis lege tu-
[illegible] quò profugii li-
[illegible] confuge-
[illegible] ſine
[illegible] non pote-
[illegible] *lib.* 2. La-
[illegible] Eutropius *lib.* 1.
[illegible] *lib.* 3. *cap.* 20.
[illegible] 19. veſtigia
[illegible] *ad Edictum*
[illegible] 17. §. 12. *ff.*
[illegible] in honorem Nu-
[illegible] erat aſylum im-
[illegible] Romulus,
[illegible] eo loco quem
[illegible] Hinc Aſylum vt
[illegible] Servius in 2. *Æneid.* dicitur
[illegible] enim eſt tra-
[illegible] locus vnde jus ab-
ſtra-

ſtrahendi confugas non eſt, vel potius à *συλάω*, quod eſt eripio.

De Reis ad Eccleſias vel ad Atria earum confugientibus vt non abſtrahantur.

EO genere tuteæl frequenter *lib.7.*
vtebantur ſupplices, ſre quen- *cap.*
tiſſimè ſerui, Euripides *125.*

——— ἔχει γὰρ καταφυγὴν
θὴρ μὲν πέτραν,
... βωμοὺς θεῶν
... apud Plautum. *Ego inte-*
... nc aram occupabo refugie-
... *Aram Salutis* ſic vocatur *in*
... *de eis qui ad Eccl. confug.*
... Theod. & Val. Impp. βωμὸν
... *ις* appellant : Sic ἐλέυ
... , *Ara miſericordiæ*, qualis
... thenis Theoph. *tit. de jur. nat.*
... meminit Pauſanias *in Atti-*

... ſyli jus ad ſtatuas Principum,
... ductum eſt, quod his qui ad
... onfugiſsent tutiſſimum fuit
aſylum,

completa, cum Sabini aliique finitimi par pari rependerent, iniuriasque quæ ipſis inferebantur, aliis penſarent iniuriis, quæ commercium tollerent, coactus fuit Romulus omittere inſtitutum, claudere Aſylum, eamque penitus immunitatem de medio tollere.

Proximis annis Seruius Tullius Rex cum finitimis ciuitatibus ſocietatem iunxit; Templumque Dianæ in Auentino exædificauit, vti ſociis omnibus commune; eo priuilegio, vt qui eò confugeret judicari non poſſet, niſi communi ſociorum omnium judicio; quod prouocationis potius ſpecies quædam fuit, quam immunitatis. Attamen cito vna cum ſocietate finem habuit: & ex eo, quo ad Reſpublica ſtetit, nulla fuit Romæ templorum immunitas.

Poſt veró Cæſarem Dictatorem interfectum, Triumviri ſacellum ei ex ædificarun, cui tribuerunt immunitatem non ſine maxima omnium admiratione; cum id *Romæ* inuſitatum eſſet, nec unquam vſur-

vſurpatu.n. Sed ſublato Trium viratu, ſtatim fuit immunitas illa deleta, & antiquata. Quare in ea Repub. duæ tantum immunitates fuere; ſed tyranicæ, & ad breuiſſimum temporis ſpatium permanſerunt.

In Græcia dumtaxat invaluit immunitatis conſuetudo. Etenim cum ejus regionis maxima pars ad oras maris ſita ſit, antiquis temporibus, vt Thucydides refert piratica, & latrocinium adeo promiſcue exercebantur, vt maximi vir honoris maximæque exiſtimationis cenſeretur, quicumque ea profiteretur. Quapropter hominibus, qui minus valebant, continua & vigilanti cuſtodia opus erat, præſertim vero ad maritimas oras. Quamobrem templa exædificarunt, quæ non erant, vt Eccleſiæ noſtræ, magnum aliquod ſpatium, ſed multa ædificia turribus munita, & fornicibus humi depreſſis, ingreſſu difficilia; & ardua: vt pauci & debiliores ſeſe à multis & fortioribus tueri poſſent. Hæc

autem

autem ædicia Deo dicata fuerunt vt præter loci ipſius præſidium, Deorum etiam tutela accederet: atque adeo ob Deorum metum ratio haberetur perſonarum, quæ ſe aliter tueri non valerent, niſi eò confugerent. Vno verbo, non fuerunt inſtituta, vt ſceleſti homines à juſtitia; ſed vt probi ab iniuſtis oppreſſionibus ſeſe defenderent. Et licet ampliſſima eſſet ea regio, cum omnes ad Septemtrionem oras, & mediterranei maris inſulas conplecteretur, vbi multa erant templa; Aſyli tamen priuilegium pauciſſimis tribuebatur, neque ſemper iiſdem. Etenim, ſi iis abuterentur, erant lata lege deleta, aut vſu antiquata: nec unquam eodem tempore in tota Gręcia immunitas pluribus conceſsa fuit, quam XV, aut XX ſummum templis.

Cunctis in rebus etiam optimis optimeque inſtitutis, accidere ſolet, ut hominum malitia rationem inueniat atque inſtituat, qua iiſdem abutatur; idque intolerabile effi-

efficiat, quid initio optima de cauſa, & non niſi ad optimum finem inſtitutum fuerat. In Græcia ſenſim adeo vires ſumpſit Aſylorum abuſus, & in maius ſe extulit tū in ſceleſtis hominibus defendendis, tum in nouis immunitatibus conſtituendis, ut Romani tandem coacti ferint medicinam facere. Narrat id Tacitus. *Creſcebat enim Grecas per urbes licentia atque impunitas Aſyla ſtatuendi: complebantur templa peſſimis ſeruitiorum, eodem ſubſidio obærati aduerſus creditores, ſuſpectique capitalium criminum receptabantur. Nec vllum ſatis validum imperium erat coercendis ſeditionibus populi, flagitia hominum, aut ceremonias Deûm, protegentis. Igitur placitum, vt mitterent ciuitates iura, atque legatos, & quedam, quod falſo vſurpauerant, ſponte omiſere: multe vetuſtis ſuperſtitionibus, aut meritis in populum Romanum fidebant: magnaque eius diei ſpecies fuit, quo Senatus majorum beneficia, ſociorum pacta, Regum etiam, qui ante vim*

Ro-

Romanam valuerat decreta, ipſorumque numinum religiones introſpexit. Concluſio vero fuit, nouem tantummodo templa immunitatem aliquo innixam fundamento habuiſſe; licetque adeo exiguus eſſet numerus, *facta Senatus conſulta fuiſſe, quis multo cum honore modus tamen preſcribebatur*. Hæc Tacitus. Suetonius vero ob eam rem ſcripſit, tunc immunitates deletas. Etenim minus firmas tollere, paucaſque honeſtatis limitibus circumſcribere, parum ab ijs tollendis differt. Ex hac hiſtoria magis firmatur id quod diximus, Græciam ſolummodo immunitatibus vſam, alioquin abuſus idem ex tot tantiſque tam ampli imperii ciuitatibus, in aliqua ſaltem memoraretur extitiſſe, & remedium cæteris quoque adhibitum eſſet. Adhæc perſpicuum eſt, iis etiam temporibus abſurdum maximum & abuſum judicatum fuiſſe; ſeruos peſſimos in templis defendi, obæratos, decoctores, & capitalium

lium criminum reos. Præterea in vniuerſa Græcia, tam ampla regione, noue in templa ſolum immunitatis priuilegio vſa. Quare qui mentis aciem diligenter intendat, cógnoſcatque in tot tantiſque orbis vniuerſi nationibus, Græciam unam Aſyla immunitatis priuilegio munita habuiſſe: Græciam vero in tanto terrarum ſpatio, quod ad mille amplius paſſuum millia extenditur, nouem ſolum in locis immunitatem inſtituiſſe, eamque ita inſtitutam vt iuſtitiæ non officeret; conſtituet profecto id humanę ſocietatis non eſſe, nec gentibus omnibus commune, prout nonnulli exiſtimaſſe judicantur.

Omittendum non eſt aliud immunitatis genus, ijs temporibus vſu receptum, quod erat ob loci ſacri reuerentiam nec ad Dei honorem inſtitutúm; ſed juſtitiæ ratione. Etenim qui ob aduerſarii gratiam ſe tueri non poterat, ad Principis ſtatuam confugiebat, in quolibet foro poſitam, atque ita

quæ-

quæcumque vis inferri poſſet, ab ea ſeſe vindicabat, publica autoritate tectus. Non tamen ea immunitas erat; ſed prouocationis ſpecies, vbi quis non valere prouocatione in judicio vti. Res namque, & cauſa ejus qui refugerat, ſtatim coram judicibus agebatur: &, ſi jure nitebatur, opem ex æquo ferebant. Quod ſi eo priuilegio atque refugio injuſtam ob cauſam ſe tueri voluiſſe cognoſcerent: duplici puniebant pœna, ob audaciam refugiendi ad Principis ſtatuam, cum eſſet crimine pollutus. Hæc vero nihil habet cum Eccleſiarum immunitate commune: inſtituebantur enim reipublicæ, non religionis, cauſa. Vtinam vero eadem modo ratio vſuueniret in ſacris locis, vt ſcilicet, innocentes tantum, & qui legitima aliqua excuſatione vti póſſent, protegerentur; ſceleſti vero non tantum ob perpetrata facinora plecterentur: ſed multo magis ob temeritatem, quod ipſum Deum, & ſacroſanctas Eccleſias,
im-

immania ſcelera protegere velle exiſtimaſſent.

Quo certe juſto, atque rite ex animo concepto voto, finem de Aſylorum immunitate ſcribendi facio.

FINIS.

VIRI

VIRI ERVDITI
DE
ASYLIS
Collectanea.

Aſylum eſt, ad Aram confugiendi mos.

ANtiquitus moris fuit ad vim iniuriamque arcendam, confugere ad templa, ſtatuas, aras. Id tum Græci moris, tum Romani fuit. Primus Cadmus inter Græcos dum Thebas conderet Aſyla aperuiſſe fertur, ad quæ fugientes ſine diſcrimine ſerui aut liberi ab omni pœna tuti erant. Nonnulli à prognatis Herculis Aſylum Athenis primò inſtitutum ferunt, ad

quod,

quod, oppreſſis à Patribus confugere fas erat, de quo Herodot. *lib.* 2. poſt quæ in Rhetæo littore Ajacis fuit Aſylum & in Sigæo Achillis, quorum exemplo Romulus ſuum Aſylum aperuit ad lucum opacum & vallem inter Capitolum & arcem ſeu Palatium in ſacro loco quod Quercetum vocitatur, hic locus ſacre & conſecrationis lege tutus à direptione quò profugii libertatis ve cauſa Ius erat confugere, ad quem confugientes ſine ſummo piaculo auelli non poterant, Liv. *lib.* 1. Dionyſ. *lib.* 2. Lactant. *lib.* 2, *cap.* 7. Eutropjus *lib.* 1. *cap.* 4. Alex. ab Alex. *lib.* 3. *cap.* 20. Volaterranus *cap.* 2. *lib.* 19. veſtigia extant apud Vlp. *lib.* 1, *ad Edictum ex Labeone & Cœlio lib*, 17. §. 12. *ff. de ędil. ed.* atque in honorem Numinis cui ſacrum erat aſylum impunitatem propoſuit Romulus, ita vt Ius non eſſet ab eo loco quem quam eripere: Hinc *Aſylum* vt vult Seruius In 2. *Æneid.* dicitur quaſi ἄσυρον: σύρειν enim eſt trahere: ἄσυρον locus vnde jus abſtra-

ſtrahendi confugas non eſt, vel potius à *σύλαω*, quod eſt eripio.

De Reis ad Eccleſias vel ad Atria earum confugientibus vt non abſtrahantur.

EO genere tuteæ frequenter vtebantur ſupplices, ſre quentiſſimè ſerui, Euripides *lib.7. cap.* 125.

——— ἔχει γὰρ καταφυγὴν
θὴρ μὲν πέτραν,
Δοῦλοι δὲ βωμοὺς θεῶν

Seruus apud Plautum. *Ego interim hanc aram occupabo* refugiebant *ad Aram Salutis* ſic vocatur *in tib.3.C.de eis qui ad Eccl.confug.* & alibi Theod.& Val. Impp. *βωμὸν σωτηρίας* appellant : Sic *ἐλέου βωμὸς*, *Ara miſericordiæ*, qualis fuit Athenis Theoph.*tit.de jur.nat.* S.1.meminit Pauſanias *in Atticis*.

Aſyli jus ad ſtatuas Principum, productum eſt, quod his qui ad eas confugiſsent tutiſſimum fuit aſylum,

ad Statuam confugere. aſylum, hinc *ad Statuam confugie-* xe. Suet. *in Tib. cap.* 57. Plin. *lib.* 10. *Epiſt. ad Trajanum l.* 2. *ff. de his qui ſunt ſui, &c, l. vnic. C. de his qui ad Stat.* & Cod. Theod. *eod. leg.* 1. *ff. de off. pręf. vrb. l,* 17 §. 12. *de ędilit. ed. l.* 28. *de pœnis l.* 5. *ff. de extraord. criminibus.*

Nec Diis modo is honos, ſed etiam heroibus quibuſdam, vt

Theſe Aſylū Plutarchus Theſeo Atenis, Plutarcus, κεῖται μὲν ἐν μέσῃ τῇ πόλει, παρὰ τὸ νῦν γυμνάσιον, ἔστι δὲ φύξιμον οἰκέταις καὶ πᾶσι τοῖς ταπεινοτέροις καὶ δεδιόσι κρείττονας. Itemque Regibus, vti Decium Magium Cyrenas tempeſtate delatum, ad ſtatuam Ptolæmei Regis confugiſse Liuius tradit, *lib.* 23. Romæ haud ita frequens illo mos, nec libera Republica quidpiam reperitur præter Romuli Aſylum. Initium ei fuit à Templi Iulii Cæſaris quod Triumviri extruxere, cum hoc Iure, vt perfugium in eo cunctis eſſet, Dio. *lib.* 47. ἀπηγόρευσαν δὲ μηδένα ἐς τὸ ἡρῷον αὐτοῦ καταφυγόντα ἐπ' ἀδείᾳ μήτε ἐνδραλιτεῖσθαι, μήτε, συλᾶσθαι, ὅπερ οὐδὲ τῶν θεῶν,

θεῶν, πλὴν τῶν ἐπὶ σῷ Ῥωμύλῳ μενομένων, ἐδεδώκεσαν. *Dixere etiã Triumviri ne quis, qui impunitatis cauſa in templum D. Iulii confugiſſet, inde eiici vel abripi poſſet quod autem ne Deo quidem cuiquam conceſſum, exceptis tis quę ad Romuli aſylum pertinent*: Dionyſius tamen Halicarnaſſeus 4. *Antiq.* notat præter Romuli Aſylum, etiam Dianæ in Auentino monte Templum idem ius habuiſſe.

Sub Imperatoribus maximé id inualuit, nec templa ſolum, ſed ſtatuas eorum imagineſquè paſſim perfugium, ſeruis Seneca *de Clementia lib.* 1. *Seruis ad ſtatuam licet confugere cùm in ſeruum omnia liceant, eſt aliquid quod in hominem licere commune jus animantum vetat*. Etiam Ingenui confugebant inimicitiâ adfecti, Suetonius *in Augusto*. *Antonius Iuuenem ſimulacro diui Iullii ad quod poſt multas & irritas preces confugerat abreptum interemit*. In *Tiberio* dicitur *Agrippinam nouiſſimé calumniatus modo ad ſtatuam Auguſti modo ad exercitus confugere velle*, reſque eò in

vaſit vt non periculi ſolùm fuga, imago Imperatoris eſset, ſed calumniæ occaſio, eà arrepta inferre injuriam licebat, non ſolum vitare. Hinc Tacitus 3. Philoſtratus *Annal. Incedebat detterimo cuique licentia impune probra & inuidiam in bonos excitandi arreptâ imagne Cæſaris: libertique etiam ac ſerui patrono vel domino cùm voces vel manus intentarent vltrò metuebantur.*

Philoſtratus *de vita Apollonii lib. 1. Erat,* ait, *apud Aſpendios Aſylum Tiberii, ſtatuatq; ſanctiores illis in locis venerabilioreſque quàm Iouis Olympii ſimulachrum habeantur. Ita vt impietatis damnatus quidam fuerit quod ſeruum ſuum verberaſſet qui dragmam argenteam Tiberii imagine ſignatam geſtabant.*

Id autem Ius adeò obtinuit, vt ètiam qui confugas ab Eccleſia abduceret teneatur Maieſtatis ex Conſt. Imperator. Honor. & Theodoſ. *l. 2. C. de his qui ad Eccleſiam confugiunt*: hinc templa & altaria ad tuitionem confugentium propoſita, *l. 2. C. eod.* vbi ſtatuitur *ne*

in

in extrahendo eos conetur quiſquam ſacrilegas manus immittere, ne qui hoc auſus ſit, cum diſcrimen ſuum videat, ad expetendam opem ipſi quoque confugiant, & capitalis pœna propoſita ſi qui eos conentur inuadere. d. *l*.2,§.2. quia confugeræ religione innixi, cujuſcunque conditionis ſint etiam publici debitores expelli aut trahi aut protrahi vetantur, his qui hoc moliri aut facere, aut nuda ſaltem cogitatione atque tractatu auſi fuerint tentare capitali & vltimi ſupplicii animaduerſione plectendis, Conſt. 7. Leonis *in l*.5.§.1. & 4. *C. eod.* vbi nedum priuatus ſed publicus etiam debitor jure aſyli frui poteſt.

Nunc autem profugium illud vetitum, primus Tiberius Aſylum ſuſtulit tanquam malefaciendi anſam, Suet. *in Tib: cap.* 37. *Itaque ſubuenerunt mox leges & ne ad ſtatuas vel imagines quis confugiat Senatus cenſuit, eumque qui imaginem Cæſaris in inuidiam alterius protuliſſet, in uincla publica coerceri. Diuus Pius reſcripſit*, ait Calliſtratus, *in l*;28.*ff. de Pœnis*.§.7. *ad*

E 2 *ſtat*

ſtatuas confugere,vel imagines principum injuriam alterius prohibitum eſt. Cum enim leges omnibus æqui aliter ſecuritatem tribuant meritò viſum eſt in injuriam potius alterius, quam ſui defenſionis gratia ad ſtatuas vel imagines Principum confugere: & facit quod Sceuola ait *lib.4.Regul*. *Senatuſc.cautum ne quis imaginem Imperatoris in alterius inuidiam portaret & qui id fecerit, in vincula publica mitteretur*, vid.*l*.5.*ff.de extraord.criminib.* Vlp.ait *in eum ſeveré animaduerti, ejus inſtinctu ad infamandum dominum ſeruus ad ſtatuam confugiſſe compertus erit*,& vid.Quod Valent Theodoſ.& Arcadius *in l. vnic. C. de his qui ad ſtatuas confug*,

Tria autem genera hominum ad aſyla confugiebant, *Malefici*,*Serui*,de quibus jam,item *Obærati*, Tacitus 3. *Annal.Complebantur templa peſſimis ſeruitiorum, eodem ſubſidio obærati aduerſum creditores,ſuſpecti quæ capitalium criminum receptabantur*:De *Maleficis*,*Seruiſque* Plutar. περὶ δεισιδαιμονίας, δοῦλοι φεύγοντες, ἔστι καὶ λῃσταῖς ἄβιβηλα πολλὰ τῶν ἱερῶν καὶ

πολεμίοις, φεύγοντες, αὖ ἀγάλματος λάβονται, ἢ ναοῦ, θαρρῶσιν. De *Obæratis* idem *libello de vitandis vſuris* ἡ μὲν γὰρ Ἄρτεμις ἡ ἐν Ἐφέσῳ τοῖς χρεώσταις ἀπὸ τῶν καταφύγωσιν εἰς τὸ ἱερὸν αὐτῆς, ἀσυλίαν παρέχει καὶ ἄδειαν ἀπὸ τῶν δανείων, & Saluſtius eleganter de *Pompeio Epiſtola ad Cæſarem, Eoque per omne tē pus belli quaſi ſacro atque inſpoliato fano, debitores vſi*; adde *Aſylis* Pol. εἰ δὲ καὶ ἄσυλόν τι ἐν τοῦτο καὶ κρησφύγετον λέγε, καὶ φύξιμον, καὶ ἱεροὺς ὅρους, ἐφ᾽ ὅσον τρὶς οἱ κεταις ἀσφάλεια.

De Aſylis. vid. Peltrum Greg. *ſyntagm. lib. 33. cap. 21.*

Æmilius Probus aúthor eſt Pauſaniam Lacædemoniorum Ducem cùm proditionis accuſaretur, in templum Palladis Chalciææ confugiſſe quod inuiolabile fuerat; & fabulis traditum eſt Oreſtem cúm matrem occidiſſet & à tribus Furiis inſectaretur in templum Apollinis confugiſſe, nec ingredi auſas Eumenides, ſed expectaſſe dum exiret: hinc Vrgilius 4.

——*vltriceſque ſedent inlimine Diræ*

Alciat. Parerg. *lib. 7. cap. 6.*

In commendationem eorum

qui

qui bene de Repub. merebantur ſtatuæ pro roſtris olim etiam erigebantur, ad quas tanquam ad ſacrum Aſylum qui fraudem aut ſcelus commiſerant, ne in carcerem detruderentur, confugiebant, vt refert Plinius in Epiſt. de Cæciliarum.

In criminalibus cauſis non ſeruatur Ius Aſyli.

VEtuit Ius Aſyli homicidis ſeruari, mandauitque Præſidibus Prouinciarum, *ne* ἀσφάλειαν id eſt, *ſecuritatem ex ſacris locis illis concederent*: *neue*, τοὺς καλουμένους λόγους id eſt *quod vocant* Salvuum Conductum *facile darent*, Author, *de mand. Princip.* 17. *col.* 3. *cap.* 7. & *Nou.* 37. *col.* 4. Item Adulteris *Nou. Coſt.* 117. *col.* 8. §. *fin. non enim debent eiuſmodi perſonę in venerabili loco munimen habere, quum ipſi per ſcelus proprium deſpexerunt*: *Templorum enim cautela non nocentibus ſed lęſis datur á lege & nõ erit poſſibile vtrumque tueri cautelá ſacrorum & lęſum*, Harmenop. ὄυτε ανδροφόνοις, ὄυτε μοιχοῖς, ὄυτε παρθένων ἅρπαξιν ἁμαρτανεσι, τὴν ἐκ τῶν ὅρων φυλάξεις ἀσφάλειαν, ἀλλὰ κἀκεῖθεν

ἐλκύσεις, ἀλλὰ καὶ τιμωρίαν αὐτοῖς ἐπάξεις, ὅτι ἡ ἐκ τῶν ἱερῶν ἀσφάλεια, οὐ τοῖς ἀδικοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀδικουμένοις δίδοται παρὰ τοῦ νόμου. *Neque homicidis, neque adulteris neque virginum raptoribus delinquentibus, quę de terminorum cautione & tutela traduntur obſeruabis, ſed & jure extrahes, & immunitas competit, non injuria afficientibus, ſed effectis á lege conceditur. lib. 2. tit. 9. l. 3.* Cui ſententiæ illud Exodi *cap.* 21. conuenit, *ſi quis ἐπιθῆται*, id eſt, *dedita opera occiperit proximum ſuum & per inſidias ab altari meo euelles um vt moriatur Cap. 1. extr. de homicid.* Idem Deuteronomii *cap.* 19. *de eo qui caſu quiue inſidis hominem occiderit.* Item Numer. 35. & Ioſ. 20. & Deuter. 4. 3. Reg. 1 2. ex quibus patet ſuiſſe Aſyla apud Iudæos, ſed iis tantum proderant, qui uolentes ſangninem effuderant: Hodie aliud Iure Pontſficio obſeruatur obſeruatur quo omnibus facinoroſis immunitas Eccleſiarum ſalua conceditur, *cap. Inter alia de Immun Eccleſ.* exceptis publicis latronibus aut nocturnis depopulatoribus,

bus,quo nomineaduerſus ipſos Pôt can.inue-hitur;quod cauſam quandam delinquendi præſtare videantur tã facili,tã parata ad euadẽdúvia Quid? ad templa perfugere, vt eo ſubſidio quis ad flagitta vtatur?

Hic mos ad Eccleſias, ad aram, ad aſylum confugiendi in Gallia obſoleuit, Conſtit.Franciſci I. *Rubric.des Immunitez de l'Egliſe,art. 166.periniquum enim eſt aſylo excipi eos, quorom ſcelera ſuos authores in exilium adegerint*, Iohannes Lucivs *eod.tit.placit.*1.*Imo veró is qui ob ęs alienum nexu corporis & fortunarum ſeſe alligauerit, etiam in loco ſacro poſſe comprehendi.* pridie Calend. Iulii 1539.judicatum eſt. adſtipulantur *l.*1.2.*&* 3. *C.eod.tit.* Idem quod Iuſtinianus trecentis annis ante eum de homicidis ſtatuerat, vt notat etiam Carolus Mol. *lib.*8. *Reſp.*146.*ad conſilia Alex*: vid. Bugnon.*leg.abrog.lib.*1. *Piacit.tit.des choſes ſacrees, arreſt* 16. 17.18.*& ſeqq.vt homicidę vel cęteri rei, qui legibus mori debent, ſi ad Eccleſiam diffugerin, non exuſentur, neque eis ibidem victus detur.*

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE